

3.2 การสร้างข้อกำหนดการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม และการวิเคราะห์ทักษะภูมิปัญญาเชิงช่างในจังหวัดลำปาง 4 ประเภทที่เอื้อต่อการนำไปสู่การออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน

การศึกษาหาแนวโน้มในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม โดยนำผลลัพธ์การศึกษาปัจจัย และเงื่อนไขต่างๆที่ส่งผลต่อการพัฒนาเป็นแนวคิดหลัก จากนั้นทำการศึกษาข้อมูลภูมิหลัง และผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเดิมของชุมชนที่ปฏิบัติอยู่จากการลงพื้นที่ การศึกษาแผนการดำเนินงานเดิมที่กำลังปฏิบัติในปัจจุบันจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องเป็นไปตามนโยบาย และสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาจังหวัดที่วางไว้ และวิเคราะห์แนวคิดการพัฒนาการออกแบบ แบบแยกส่วน (Morphological Analysis) เพื่อแยกส่วนกระบวนการและเทคนิคเชิงช่างต่างๆ ก่อนนำมาใช้ประยุกต์และผสมผสาน โดยมีผลการศึกษาดังนี้

3.2.1 การสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ในสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง

จากการศึกษาแนวคิด การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จึงได้ทำการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ในสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง จำนวน 2 ท่าน เพื่อให้ได้หลักการและข้อมูลที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ถูกต้อง ตามเกณฑ์ยุทธศาสตร์ของชาติและกลยุทธ์ของจังหวัดลำปาง ซึ่งได้แก่

1. นางอุทัยวรรณ มินสุวรรณ หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน
2. นางนันทนา องอาจ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ (ผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่มงานฯ)

จากการศึกษาแนวคิด การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จึงได้ทำการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ในสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ได้หลักการและข้อมูลที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ถูกต้อง ตามเกณฑ์ยุทธศาสตร์ของชาติและกลยุทธ์ของจังหวัดลำปาง ซึ่งได้แก่

1. นางอุทัยวรรณ มินสุวรรณ หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน
2. นางนันทนา องอาจ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ (ผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่มงานฯ)

สรุปผลจากการศึกษาพบว่า ในการพัฒนาผลงานผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม ตามยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของทางพัฒนาชุมชน จังหวัดลำปาง ต้องทำการแบ่งการพัฒนาออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 : การต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้ว หรือเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ผ่านการรับรอง มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เพื่อสามารถนำผลงานนั้นเข้าสู่การจัดมาตรฐานของหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และเข้าร่วมการจัดแสดงสินค้าต่างๆในระดับประเทศต่อไปได้ รวมถึงเข้าสู่การคัดเลือกโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP Product Champion : OPC) ของระดับจังหวัดลำปาง

ส่วนที่ 2 : การพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นแนวคิดนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม เพื่อเปิดตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมในรูปแบบใหม่และการส่งเสริมการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเผยแพร่สู่ทั่วโลก

*** ดังนั้น โครงการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ จึงต้องทำการต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเดิม และ การพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม ไปพร้อมกัน ทั้ง 2 ส่วน เพื่อได้ผลงานทางหัตถอุตสาหกรรมที่พัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุน กลุ่มชุมชนหัตถกรรม ทั้ง 4 ชุมชนให้มากที่สุด

*** สอดคล้องกับเกณฑ์การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP Product Champion : OPC)

อ้างอิง : สัมภาษณ์หลักการในการพัฒนาผลงานหัตถอุตสาหกรรม วันที่ 24 มีนาคม 2564 ณ.ห้องพัฒนาการชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชน ชั้น 3 สำนักงานจังหวัดลำปาง

สรุปผลจากการศึกษาพบว่า ในการพัฒนาผลงานผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม ตามยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของทางพัฒนาชุมชน จังหวัดลำปาง ต้องทำการแบ่งการพัฒนาออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 : การต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้ว หรือเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ผ่านการรับรอง มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เพื่อสามารถนำผลงานนั้นเข้าสู่การจัดมาตรฐานของหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และเข้าร่วมการจัดแสดงสินค้าต่างๆในระดับประเทศต่อไปได้ รวมถึงเข้าสู่การคัดเลือกโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP Product Champion : OPC) ของระดับจังหวัดลำปาง

ส่วนที่ 2 : การพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นแนวคิดนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม เพื่อเปิดตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมในรูปแบบใหม่และการส่งเสริมการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเผยแพร่สู่เวทีโลก ดังนั้นโครงการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ จึงต้องทำการต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเดิม และ **การพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่** ด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม ไปพร้อมกันทั้ง 2 ส่วน เพื่อได้ผลงานทางหัตถอุตสาหกรรมที่พัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุน กลุ่มชุมชนหัตถกรรม ทั้ง 4 ชุมชนให้มากที่สุด (สอดคล้องกับเกณฑ์การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP Product Champion))

การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม ใช้กรอบแนวคิดจากเกณฑ์ในการพิจารณาโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย โดยมีองค์ประกอบ 3 ส่วนดังนี้

อ้างอิง : (กรมการพัฒนาชุมชน, คู่มือแนวทางและหลักเกณฑ์การ คัดสรรสุดยอด หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย, 2562 : 51-55)

ภาพที่ 3.50 เกณฑ์การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP Product Champion : OPC)

สรุปผลประเด็นข้อมูล การศึกษาโครงการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมจากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่วนของแนวทางการคัดเลือกผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมทั้ง 4 ชุมชน เพื่อทำการออกแบบและพัฒนา จากการศึกษาข้อมูลการประชุมร่วมกับพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง เวทีการจัดประชุมร่วมกับสำนักงานจังหวัดลำปาง และการลงพื้นที่หัตถกรรมชุมชนทั้ง 4 กลุ่ม ได้ผลดังนี้

1. การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมจากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย ต้องคำนึงถึงคุณสมบัติและลักษณะเฉพาะของวัสดุ (วัสดุไม้ หิน เครื่องปั้นดินเผา และไม้ไผ่) รวมถึงความสามารถทักษะเชิงช่างเป็นหลัก เพื่อศึกษาแนวคิดการผสมผสาน ทั้งจากตัววัสดุ และทักษะเชิงช่างได้อย่างเหมาะสม (ทั้งส่วนความแข็งแรงของโครงสร้าง ความเป็นไปได้ในการผสมผสาน สวยงาม ความน่าสนใจ และการนำวัสดุ รวมถึงทักษะเชิงช่างมาใช้ประโยชน์ในการสร้างสรรค์ให้มากที่สุด และสอดคล้องกับเกณฑ์พิจารณา จากโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี 2562 (OTOP Product Champion : OPC)

2. ต้องทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

2.1 การต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเดิม เพื่อเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีในชุมชนให้มีการต่อยอดและส่งเสริมผลิตภัณฑ์เดิมที่ยังคงเป็นที่นิยมสามารถจำหน่ายได้ เป็นการพัฒนาบนรากฐานเดิมที่มีอยู่

2.2 การพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นแนวคิดนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม ให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมที่น่าสนใจ แตกต่างจากผลิตภัณฑ์เดิมและเป็นการสร้างโอกาสทางการตลาด

3. ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม โดยใช้การจากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายนั้น จำเป็นต้องทำการพัฒนาในแต่ละกลุ่ม (ทำการแยกกลุ่ม) โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม และให้แต่ละกลุ่มชุมชนนั้นเป็นหัวหน้ากลุ่มในแต่ละหัตถกรรมที่ตนเองชำนาญ เช่น กลุ่มที่ 1 หมู่บ้านแกะสลักบ้านหลุก (ทักษะภูมิปัญญาด้านการแกะสลักไม้) จะทำการพัฒนาจากทักษะการแกะสลักไม้เป็นหลัก โดยมีการนำทักษะภูมิปัญญาอีก 3 ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตามสัดส่วนการออกแบบที่เหมาะสมอีกครั้ง ซึ่งผลงานในกลุ่มที่ 1 นั้น รูปแบบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมที่ได้ จะมีแนวคิดและความคิดสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์จากการแกะสลักไม้เป็นหลัก (การแกะสลักไม้เป็นขอบเขตการออกแบบหลัก) อันมีภูมิปัญญาอีก 3 ส่วนเป็นส่วนประกอบเพิ่มเติมตามคุณสมบัติ ให้เกิดเป็นการผสมผสานภูมิปัญญาที่น่าสนใจ

4. การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมต่อ 1 ผลิตภัณฑ์ ไม่มีความจำเป็นต้องใช้ภูมิปัญญาทั้ง 4 กลุ่ม เนื่องจากในการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่นั้น อาจมีเงื่อนไขการพัฒนาที่ต่างกัน ทั้งในเรื่องประโยชน์ใช้สอย ความสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์ที่ต่อ ความแข็งแรง ความงาม การเชื่อมต่อของวัสดุ และความเหมาะสมในการนำมาใช้เชิงการจัดองค์ประกอบทางศิลปะ ทั้งนี้ในการออกแบบจะคำนึงถึงแนวคิดการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายเป็นหลัก

กลุ่มชุมชนศิลปหัตถกรรม	จำนวนผลิตภัณฑ์เดิมที่ได้รับการพัฒนา (จากการสัมภาษณ์และลงพื้นที่)	จำนวนผลิตภัณฑ์ใหม่จากการพัฒนาจากผลิตภัณฑ์เดิม	แนวคิดเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์	จำนวนผลิตภัณฑ์เชิงนวัตกรรม ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นใหม่	จำนวนผลงานที่ได้จากโครงการ
1. หมู่บ้านแกะสลักบ้านหลุก ต.นาคร้ว อ.แม่ทะ จ.ลำปาง (ทักษะภูมิปัญญาด้านการแกะสลักไม้)	1. แก้วอีการ์ตูน 2. หัวช้าง - ช้าง 3. ดอกทิวลิป - ดอกบัวไม้ 4. พระไม้	5 ผลิตภัณฑ์	1. Furniture 2. Decorate Item 3. โคมไฟตกแต่ง	5 ผลิตภัณฑ์	10 (ผลิตจำนวน 5 ชุด)
2. ชุมชนบ้านไร่สีลาทอง ต.พิชัย อ.เมือง จ.ลำปาง (ทักษะภูมิปัญญาด้านการแกะสลักหิน)	1. ครกหิน	2 ผลิตภัณฑ์	1. Tableware 2. แจกันตกแต่ง 3. กระถางต้นไม้ 4. เตาอังไล่	8 ผลิตภัณฑ์	10 (ผลิตจำนวน 5 ชุด)
3. ชุมชนเชรามิกส์ อ.เกาะคา จ.ลำปาง (ทักษะภูมิปัญญาด้านเครื่องปั้นดินเผา)	1. Tableware 2. แจกัน	5 ผลิตภัณฑ์	1. Decorate Item 2. โคมไฟตกแต่ง	5 ผลิตภัณฑ์	10 (ผลิตจำนวน 5 ชุด)
4. ชุมชนจักสานไม้ ชุมชนบ้านห้วยเป้ง อ.เมือง จ.ลำปาง (ทักษะภูมิปัญญาด้านการจักสาน)	1. ตะกร้า 2. กระเป๋า 3. ชั้นโถก 4. ชุดแก้วน้ำไม้ไผ่	5 ผลิตภัณฑ์	1. เครื่องประดับ 2. โคมไฟตกแต่ง 3. Decorate Item 4. Furniture	5 ผลิตภัณฑ์	10 (ผลิตจำนวน 5 ชุด)

*** ผลงานผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา อาจมีการปรับเปลี่ยนได้ในอนาคตตามความเหมาะสมกับแนวคิดในการศึกษา / แต่ละผลิตภัณฑ์ใหม่จะมีการนำเอาภูมิปัญญาทั้ง 4 กลุ่มมาประยุกต์ใช้ และผสมผสานกันในการสร้างสรรค์

ภาพที่ 3.51 ผลงานผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา อาจมีการปรับเปลี่ยนได้ในอนาคตตามความเหมาะสมกับแนวคิดในการศึกษา / แต่ละผลิตภัณฑ์ใหม่จะมีการนำเอาภูมิปัญญาทั้ง 4 กลุ่มมาประยุกต์ใช้ และผสมผสานกันในการสร้างสรรค์

โครงการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

กลุ่มที่ 1 หมู่บ้านแกะสลักบ้านหลุก ต.นาคร้ว อ.แม่ทะ จ.ลำปาง (ทักษะภูมิปัญญาด้านการแกะสลักไม้)

ผลิตภัณฑ์เดิม

- ที่ยืนค้ำขอ หรือ
- ที่ผ่านการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) หรือ
- ผลงานที่ทำการออกแบบและผลิตเพื่อจำหน่ายอยู่เดิม

แนวคิดเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์

- รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมที่ทำการคิดค้นขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดรูปแบบผลงานที่แตกต่างออกไปจากผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ในชุมชน
- เป็นผลงาน New Innovation Crafts Products ที่นำเสนอสู่สากลและเกิดตลาดใหม่ได้

ทั้งนี้ในการพัฒนา จะทำการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัสดุที่ใช้ในชุมชน ทั้ง 4 ชุมชน โดยมีชุมชนแต่ละแห่งเป็นจุดเริ่มต้น (Idea Base)

1. แก้วอีการ์ตูน (ไทยวัสดุ/ส่งทั่วประเทศ)

2. หัวช้าง - ช้าง

3. ดอกทิวลิป - ดอกบัวไม้ (ขายส่งต่างประเทศ)

4. ครกไม้ / ภาชนะใกล้เคียง

จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา 5 ผลงาน

1. Furniture

2. Decorate Item

3. โคมไฟตกแต่ง

จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา 5 ผลงาน

ภาพที่ 3.52 แนวความคิดที่เป็นไปได้ในการออกแบบและพัฒนา อันเป็นภูมิปัญญาหลักจากการแกะสลักไม้จากชุมชนบ้านหลุก อ.แม่ทะ จ.ลำปาง

โครงการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

กลุ่มที่ 2 ชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง ต.พิชัย
อ.เมือง จ.ลำปาง
(ทักษะภูมิปัญญาด้านการแกะสลักหิน)

ผลิตภัณฑ์เดิม

- ที่ยื่นคำขอ หรือ
- ที่ผ่านการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) หรือ
- ผลงานที่ทำการออกแบบและพัฒนาเพื่อจำหน่ายอยู่เดิม

แบบผงหินเพื่อใช้ในการทดลอง

แนวคิดเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์

- รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมที่ทำการคิดค้นขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดรูปแบบผลงานที่แตกต่างออกไปจากผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ในชุมชน
- เป็นผลงาน New Innovation Crafts Products ที่นำเสนอสู่สากลและเกิดตลาดใหม่ได้

1. ครกหิน

จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา
2 ผลงาน

1. Tableware
2. แจกันตกแต่ง
3. กระถางต้นไม้
4. เตาอั้งโล่

จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา
8 ผลงาน

ภาพที่ 3.53 แนวความคิดที่เป็นไปได้ในการออกแบบและพัฒนา อันเป็นภูมิปัญญาหลักจากการแกะสลักหินจากชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง อ.เมือง จ.ลำปาง

โครงการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

กลุ่มที่ 3 ชุมชนเชรามิกส์ อ.เกาะคา จ.ลำปาง
(ทักษะภูมิปัญญาด้านเครื่องปั้นดินเผา)

ผลิตภัณฑ์เดิม

- ที่ยื่นคำขอ หรือ
- ที่ผ่านการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) หรือ
- ผลงานที่ทำการออกแบบและพัฒนาเพื่อจำหน่ายอยู่เดิม

แนวคิดเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์

- รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมที่ทำการคิดค้นขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดรูปแบบผลงานที่แตกต่างออกไปจากผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ในชุมชน
- เป็นผลงาน New Innovation Crafts Products ที่นำเสนอสู่สากลและเกิดตลาดใหม่ได้

1. Tableware
2. แจกัน

จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา
5 ผลงาน

1. Decorate Item

2. โคมไฟตกแต่ง

จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา
5 ผลงาน

ภาพที่ 3.54 แนวความคิดที่เป็นไปได้ในการออกแบบและพัฒนา อันเป็นภูมิปัญญาหลักจากงานเครื่องปั้นดินเผาและเชรามิก จาก อ.เกาะคา จ.ลำปาง

โครงการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม จากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

กลุ่มที่ 4 ชุมชนจักสานไม้ ชุมชนบ้านห้วยเป้ง
อ.เมือง จ.ลพบุรี
(ทักษะภูมิปัญญาด้านการจักสาน)

ผลิตภัณฑ์เดิม

- ที่ยื่นค้ำขอ หรือ
- ที่ผ่านการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) หรือ
- ผลงานที่ทำการออกแบบและพัฒนาเพื่อจำหน่ายอยู่เดิม

1. ตะกร้า
2. อเนกประสงค์
3. กระเป๋า
4. ขันโตก
5. ชุดแก้วน้ำไม้ไผ่

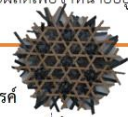
จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา 5 ผลงาน

โดยในการออกแบบทั้งการต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมและการออกแบบแนวคิดเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ จะใช้การ **จักสานไม้ไผ่เป็นวัสดุหลัก** แล้วนำการแกะสลักไม้ การแกะสลักหิน และเครื่องปั้นดินเผา มาประยุกต์ใช้ร่วมกันในสัดส่วนที่มีความเหมาะสม 1

แนวคิดเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์

- รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมที่ทำการคิดค้นขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดรูปแบบผลงานที่แตกต่างออกไปจากผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ในชุมชน
- เป็นผลงาน New Innovation Crafts Products ที่นำเสนอสู่สากลและเกิดตลาดใหม่ได้

1. เครื่องประดับ
2. โคมไฟตกแต่ง
3. Decorate Item
4. Furniture

จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา 5 ผลงาน

ภาพที่ 3.55 แนวความคิดที่เป็นไปได้ในการออกแบบและพัฒนา อันเป็นภูมิปัญญาหลักจากการจักสาน จากชุมชนบ้านห้วยเป้ง อ.เมือง จ.ลพบุรี

3.2.2 การศึกษากลุ่มชุมชนศิลปหัตถกรรม อันเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ร่วมออกแบบและพัฒนา

ผู้ปฏิบัติงานทำการลงพื้นที่ เพื่อสำรวจ และศึกษาข้อมูล 2 ส่วนคือ *การศึกษาปัจจัยแวดล้อม* และ *การศึกษาตัวงานหัตถกรรมเดิม* จากเทคนิควิธีการทำงานสร้างสรรค์ของชุมชน (รูปแบบและเทคนิคดั้งเดิมของหัตถกรรมในชุมชน) เพื่อนำข้อมูลที่ได้สู่การจัดกลุ่ม ศึกษากระบวนการประยุกต์การออกแบบเทคนิคเชิงช่าง การประยุกต์เพื่อให้เกิดรูปแบบใหม่ และคัดเลือกแนวคิดสู่การผสมผสานภูมิปัญญา จากการวิเคราะห์การออกแบบ แบบแยกส่วน (Morphological Analysis) โดยทำการลงพื้นที่จำนวน 4 ชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของงานโครงการฯ ได้แก่

- 1) หมู่บ้านแกะสลักบ้านหลุก ต.นาครี อ.แม่ทะ จ.ลพบุรี (ภูมิปัญญาด้านการแกะสลักไม้)
  - 2) ชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง ต.พิชัย อ.เมือง จ.ลพบุรี (ภูมิปัญญาด้านการแกะสลักหิน)
  - 3) ชุมชนเซรามิกส์ อ.เกาะคา จ.ลพบุรี (ภูมิปัญญาด้านเครื่องปั้นดินเผา)
  - 4) ชุมชนจักสานไม้ ชุมชนบ้านห้วยเป้ง อ.เมือง จ.ลพบุรี (ภูมิปัญญาด้านการจักสาน)
- ได้ผลการศึกษาดังนี้

1) หมู่บ้านแกะสลักบ้านหลุก ต.นาครี อ.แม่ทะ จ.ลำปาง (ทักษะภูมิปัญญาด้านการแกะสลักไม้)

1.1) การศึกษาปัจจัยแวดล้อม หมู่บ้านหลุกเป็นหมู่บ้านหนึ่ง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลนาครี อ.แม่ทะ จ.ลำปาง ลักษณะภูมิประเทศของหมู่บ้านเป็นที่ราบสูง “บ้านหลุก” มีการตั้งชื่อมาจากระหัดวิดน้ำ/กังหันวิดน้ำ หรือภาษาเหนือเรียกว่า “หลุก” เนื่องจากในอดีตชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงทำให้ชาวบ้านช่วยกันสร้างกังหันวิดน้ำหรือหลุกขึ้นมา เพื่อที่จะใช้ในการวิดน้ำจากแม่น้ำจาง ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่ไหลผ่านมายังหมู่บ้าน ให้เข้าไร่นาของชาวบ้าน เพราะเหตุนี้จึงมีการนำคำว่า หลุก มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน

งานแกะสลักไม้ในหมู่บ้าน หลุกเริ่มขึ้นจากนายจันทร์ดี แก้วซุ่ม ซึ่งได้รับการถ่ายทอดความรู้ การแกะสลักไม้มาจากบรรพบุรุษตั้งแต่ปีพ.ศ.2498 ต่อมาประมาณปี พ.ศ.2506 คุณจันทร์ดีได้เดินทางไป อ.แม่สาย จ.เชียงราย ได้เห็นงานไม้แกะสลักเป็นรูปช้างและม้าวางขายอยู่ที่ตลาดแม่สาย คุณจันทร์ดีจึงซื้อช้างและม้าแกะสลักมาอย่างละหนึ่งตัว เพื่อนำมาเป็นแบบในการแกะสลัก เขาได้ทดลองแกะสลักไม้จามจุรีหรือไม้ฉำฉาเป็นรูปช้างและม้าตามตัวอย่าง หลังจากทีลองผิดลองถูกอยู่ช่วงหนึ่ง เขาก็สามารถแกะสลักไม้ที่สวยงามได้ในที่สุด ต่อมาคุณจันทร์ดี ได้ทดลองแกะสลักรูปหัวเก้ง หัวควา และสัตว์อื่นๆจนสามารถแกะสลักไม้เป็นรูปสัตว์ได้หลายชนิด

ภาพที่ 3.57 หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ชุมชนบ้านหลุก ชุมชนศิลปหัตถกรรมไม้แกะสลักที่มีชื่อเสียง ใน ต.นาครี อ.แม่ทะ จ. ลำปาง

เนื่องจากผลงานของคุณจันทร์ดี มีความสวยงามจึงเป็นที่ชื่นชอบของผู้ที่พบเห็น และเริ่มมีคำสั่งซื้อเข้ามา จนไม่สามารถแกะสลักไม้ได้ทันตามความต้องการ นั่นเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการแพร่ขยายการทำไม้แกะสลักในหมู่บ้านหลุก ได้มีการชักชวนให้คนในหมู่บ้านมาหัดแกะสลัก เขาได้สอนขั้นตอนการแกะสลักไม้อย่างละเอียดให้กับผู้ที่มาศึกษา โดยเริ่มจากการแกะสลักไม้เป็นรูปสัตว์ที่มีขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ ทั้งคุณจันทร์ดีและชาวบ้านที่มาเรียนแกะสลักต่างก็ได้ผลิตผลงานไม้แกะสลักออกสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังได้รับแกะสลักตามแบบหรือตามความต้องการของลูกค้า ต่อมาช่างแกะสลักแต่ละคนก็ได้ไปถ่ายทอดความรู้การแกะสลักให้กับบุคคลในครอบครัวและเพื่อนบ้าน จนสมาชิกส่วนใหญ่ของหมู่บ้านหลุกได้ทำงานแกะสลักไม้เป็นอาชีพเสริม

ในอดีตชุมชนบ้านหลุกมีความอุดมสมบูรณ์ ในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชาวบ้านหาแหล่งวัตถุดิบได้ง่ายในการแกะสลัก ได้แก่ ไม้สัก ไม้ฉำฉา ไม้ชิงชัน เป็นต้น แต่เมื่อมีการใช้ทรัพยากรเหล่านี้มากขึ้นจึงทำให้พันธุ์ไม้เหล่านี้หายากและใกล้จะหมดไปในผืนป่า ชุมชนจึงมีออกกฎข้อห้ามในเรื่องของการตัดไม้ในเขตป่าชุมชน เพื่อที่จะให้พันธุ์ไม้ได้เจริญเติบโตในอนาคต จึงทำให้ชาวบ้านในปัจจุบันรับซื้อวัตถุดิบ ได้แก่ ไม้ฉำฉามาจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดแพร่ จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น

ชาวบ้านหลุกแต่ละคนจะประกอบอาชีพแตกต่างกันไป ส่วนหนึ่งได้ยึดการทำงานหัตถกรรมเป็นอาชีพหลัก อีกส่วนหนึ่งก็จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมควบคู่ไปกับการทำงานอื่นในยามว่าง เช่น การแกะสลักไม้ การทำตะกร้า การทำดอกไม้จากเศษไม้และการทำไม้เสียบนกกระทา เมื่อถึงฤดูทำนา ช่างแกะสลักบางคนก็จะพักงานแกะสลักและไปปลูกข้าวเพียงอย่างเดียว แต่บางคนก็ยังคงทำงานแกะสลักควบคู่ไปด้วย โดยจะปลูกข้าวในตอนกลางวันและทำงานแกะสลักในตอนกลางคืน ซึ่งในปัจจุบันชุมชนบ้านหลุก เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในด้านศิลปหัตถกรรมการแกะสลักไม้ของ ต.นาคร้าว อ.แม่ทะ จ.ลำปาง และเป็นอุตสาหกรรมภายในครัวเรือน โดยวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการแกะสลักนั้นปัจจุบันใช้ไม้ฉำฉา (ต้นจามจุรี) ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป และไม้สัก มาแปรรูปใช้ในการผลิตผลงาน

ภาพที่ 3.58 ลักษณะวิถีชีวิตการเป็นอยู่ภายในชุมชนหัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านหลุกที่ยังคงยึดถืออาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักควบคู่กับการทำงานแกะสลักไม้ภายในครัวเรือน (ลงพื้นที่วันที่ 26 มีนาคม 2564)

ภาพที่ 3.59 ตัวอย่างการแกะสลักไม้ให้เกิดเป็นผลงานผลิตภัณฑ์ โดยส่วนมากในชุมชนนิยมทำการแกะสลักเป็นรูปสัตว์ต่างๆ เช่น ช้าง ม้า เป็นต้น และวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการแกะสลักนั้น ส่วนมากใช้ไม้ฉำฉา(ต้นจามจุรี) ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปและไม้สักมาแปรรูปใช้ในการผลิตผลงาน (ลงพื้นที่วันที่ 26 มีนาคม 2564)

ภาพที่ 3.60 ลักษณะวิถีชีวิตการเป็นอยู่ภายในชุมชนหัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านหลุก มีการนำเอาไม้จำฉาที่ยังไม่ได้แปรรูป มาวางกองรวมกันไว้ตามลานและรอบๆบ้านเรือน เพื่อรอการแปรรูปและใช้เป็นวัสดุในการแกะสลัก

ภาพที่ 3.61 ลักษณะรูปแบบของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนบ้านหลุกนั้นมีลักษณะรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน และมีการลอกเลียนรูปแบบกันอยู่เสมอ ทำให้ผลงานที่ได้ออกมาไม่มีความหลากหลายจึงส่งผลต่อการตัดราคาสินค้าในผลงานรูปแบบเดียวกันลำปาง (ลงพื้นที่วันที่ 26 มีนาคม 2564)

1.2) การศึกษาตัวงานหัตถกรรมเดิม จากเทคนิควิธีการทำงานสร้างสรรค์ของชุมชน

บ้านหลุกมีผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักที่เป็นเอกลักษณ์และได้รับความนิยมอยู่หลายอย่าง โดยมีผลิตภัณฑ์หลักและผลิตภัณฑ์ที่ขายได้ดี คือไม้แกะสลักเป็นรูปหัวช้าง ไม้แกะสลักเป็นรูปกวางหมอบ ไม้แกะสลักเป็นรูปสิงโต และไม้แกะสลักเป็นรูปช้าง นอกจากนี้ที่บ้านหลุกแห่งนี้ยังมีผลิตภัณฑ์อื่นๆอีกได้แก่ ครกไม้ โมบายไม้แกะสลักเป็นรูปนก ไม้แกะสลักเป็นรูปอินเดียนแดงและควาบอย ไม้แกะสลักเป็นรูปสัตว์ต่างๆ เช่น ม้า วัว ควาย แรด และช้าง ไม้แกะสลักเป็นรูปหัวสัตว์เช่นหัวกวางหัวม้าและหัวสิงโต และไม้แกะสลักเป็นรูปดอกไม้ เช่น ดอกชบาและดอกทิวลิป ดังภาพที่ 3.62

ภาพที่ 3.62 รูปแบบของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักบ้านหลุก ส่วนมากจะเป็นการแกะสลักรูปหัวช้าง มีสามขนาดได้แก่ ขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ เนื่องจากเป็นลักษณะงานที่ชุมชนแกะสลักเป็นประจำและมีการซื้อขายกันอย่างต่อเนื่อง

1.2.1) เทคนิคและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ การแกะสลักไม้ของบ้านหลุก มีเทคนิควิธีที่แตกต่างจากการแกะสลักไม้ของหมู่บ้านอื่นๆ ทำให้ผลงานที่ได้นั้นมีความสวยงามโดดเด่น โดยเทคนิคพิเศษที่ใช้ในการแกะสลักไม้ของบ้านหลุกนั้นมีหลายอย่าง ได้แก่

1. การแกะสลักไม้เป็นรูปสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ 8 – 10 นิ้วขึ้นไป จนถึงขนาดใหญ่เท่าตัวจริง นอกจากนั้นยังได้แกะสลักให้มีรูปร่างสัดส่วนและรายละเอียดสมจริง ไม่ว่าจะเป็นการแกะสลักกล้ามเนื้อมัดต่างๆ การแกะสลักลวดลายผิวหนังของสัตว์ รวมไปถึงการลงสีไม้ที่ละเอียดสวยงามสมจริง

2. การแกะสลักไม้ส่วนใหญ่จะทำด้วยมือ มีเพียงการใช้เลื่อยยนต์ตัดไม้แค่ตอนเริ่มต้นเท่านั้น จากนั้นจึงใช้สิ่ว ขวาน และมีดในการแกะสลัก ไม่มีการใช้เครื่องทุ่นแรงอื่นๆ ทำให้การแกะสลักไม้แต่ละชิ้นต้องใช้เวลานาน รวมถึงต้องใช้ฝีมือและความชำนาญของช่างสูงมาก จึงทำให้ผลงานที่ได้นั้นก็มีความสวยงามและละเอียดสมจริง

3. งานไม้แกะสลักของบ้านหลุกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทำให้มีผลงานที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำซากจำเจ โดยจะมีการออกแบบและสร้างสรรค์ไม้แกะสลักรูปแบบใหม่ทุกปี ปีละประมาณ 2 แบบ นอกจากนั้นที่หมู่บ้านยังมีการแกะสลักไม้เป็นรูปสัตว์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับความเชื่อ ซึ่งเป็นผลงานที่ไม่เหมือนกับที่ใด

ภาพที่ 3.63 ในชุมชนการแกะสลักไม้เป็นรูปสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ 8 – 10 นิ้วขึ้นไปจนถึงขนาดใหญ่เท่าตัวจริง มีรูปร่างสัดส่วนและรายละเอียดสมจริง ไม่ว่าจะเป็นการแกะสลักกล้ามเนื้อมัดต่างๆ การแกะสลักลวดลายผิวหนังของสัตว์ รวมไปถึงการลงสีไม้ที่ละเอียดสวยงามสมจริง (ลงพื้นที่วันที่ 26 มีนาคม 2564)

1.2.2) สภาพปัญหาและความต้องการ แม้ว่าชุมชนบ้านหลุก จะมีจุดแข็งดังกล่าวไว้ข้างต้น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาชุมชนบ้านหลุก พบสภาพปัญหาอยู่สองประการที่สำคัญคือ **รูปแบบของผลิตภัณฑ์ในปัจจุบัน ไม่มีความหลากหลาย ผลิตภัณฑ์คล้ายๆ กัน และยังยึดมั่นกับรูปแบบสินค้าเดิมๆ ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ขาดการพัฒนาต่อยอดให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม** ดังนั้นการประยุกต์ใช้วัสดุและกรรมวิธีทางศิลปหัตถกรรมจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่มีความน่าสนใจเพื่อเป็นการยกระดับด้านผลิตภัณฑ์ และทางด้านเศรษฐกิจโดยอาศัยต้นทุนเดิมในด้านทักษะความชำนาญ

และคุณสมบัติของกลุ่มแกะสลักบ้านหลุก โดยนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับความเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัยมีความแตกต่างอย่างน่าสนใจ สามารถสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนได้

ภาพที่ 3.64 รูปแบบผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนบ้านหลุก ที่ทำการผลิตและออกแบบโดยเป็นรูปแบบสินค้าเดิมๆ ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ขาดการพัฒนาต่อยอดที่เหมาะสม (ลงพื้นที่วันที่ 8 เมษายน 2564)

ภาพที่ 3.65 รูปแบบผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนบ้านหลุกบางส่วนที่ทำการพัฒนารูปแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดและความต้องการของสังคมในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นการหาสิ่งของมาประยุกต์รวมกันเป็นส่วนใหญ่ เช่น การแกะสลักผนวกกับการจักสานหมวก ให้เกิดเป็นการออกแบบโคมไฟ เพื่อให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย แต่ผลงานไม่ได้ตอบโจทย์ความต้องการในสังคมปัจจุบัน (ลงพื้นที่วันที่ 8 เมษายน 2564)

1.2.3) การลงพื้นที่ชุมชนบ้านหลุกเพื่อหาแนวทางในการออกแบบและพัฒนา

ตารางที่ 3.5 การลงพื้นที่เพื่อสำรวจวิธีการแกะสลักไม้ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม

แนวทางการลงพื้นที่ชุมชน	ภาพการลงพื้นที่เพื่อหาแนวทางในการพัฒนา
<p>1. การลงสำรวจข้อมูลและรวบรวมรายละเอียดการแกะสลักจากช่างแกะสลักในพื้นที่เพื่อหาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยทำการศึกษารวมวิธีการแกะสลักหลากหลายแบบที่แตกต่างกัน ทั้งลวดลายหรือการชุบไม้ทั้ง เพื่อให้ได้แนวคิดที่จะนำไปต่อยอดสังเกตได้ว่าลวดลายที่เกิดขึ้นมีรูปแบบมีหลากหลาย สามารถนำลวดลายเหล่านี้เข้ามาใช้เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนามีความแปลกใหม่และน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้อยู่ที่การนำมาประยุกต์ใช้ในมุมมองทางศิลปะและการออกแบบ</p>	<div data-bbox="595 421 1465 645"> </div> <div data-bbox="595 696 1465 1205"> </div> <div data-bbox="595 1218 1465 1821"> </div> <div data-bbox="595 1912 906 1957"> <p>(ลงพื้นที่วันที่ 8 เมษายน 2564)</p> </div>

ตารางที่ 3.5 (ต่อ) การลงพื้นที่เพื่อสำรวจการแกะสลักไม้ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม

แนวทางการลงพื้นที่ชุมชน	ภาพการลงพื้นที่เพื่อหาแนวทางในการพัฒนา
<p>2. อุปกรณ์สำหรับการทำงานแกะสลักโดยมีรูปแบบเครื่องมือที่แตกต่างกันไปตามกระบวนการผลิตและวัสดุไม้ สำหรับการทำงานแกะสลัก ผลิตภัณฑ์ที่ทำการออกแบบนั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับแนวทางการผลิตและการสร้างสรรค์แบบเดิมเป็นทุน ซึ่งต้องใช้เครื่องมือดังกล่าวในการการสร้างต้นแบบ โดยอาจจะมีส่วนต้องหาแนวทางการผลิตในรูปแบบใหม่ๆเข้ามาช่วยเสริมให้มีความน่าสนใจเพิ่มขึ้น โดยปกติชุมชนจะใช้เครื่องจักรเพียงการผ่าหรือตัดไม้ใหญ่ หลังจากนั้นจะใช้เพียงเครื่องมือ Hand Tool ในการแกะสลักให้เป็นลวดลายและรูปแบบต่างๆ</p>	

(ลงพื้นที่วันที่ 8 เมษายน 2564)

1.2.4) รูปแบบของผลิตภัณฑ์ของการแกะสลักไม้ ในชุมชน

1. การแกะสลักเป็นสัตว์ชนิดต่างๆ ทั้งสัตว์เลื้อย และสัตว์ป่า โดยส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์สี่เท้า เช่น ช้าง ม้า กระตัง เป็นต้น
2. การแกะสลักไม้ เป็นพืชและดอกไม้เช่น กล้วยไม้ และดอกไม้ชนิดต่างๆ
3. การแกะสลักไม้เป็นข้าวของเครื่องใช้ และของประดับตกแต่งบ้าน เช่น ชั้นน้ำ พานรอง รถมอเตอร์ไซด์ หัวอินเดียนแดง เป็นต้น

ตารางที่ 3.6 รูปแบบของการแกะสลักไม้ในชุมชนบ้านหลุก ต.นาครี อ.แม่ทะ จ.ลำปาง

รูปแบบของผลิตภัณฑ์	ภาพผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก
1. การแกะสลักเป็นสัตว์ชนิดต่างๆ ทั้งสัตว์เลื้อย และสัตว์ป่า โดยส่วนใหญ่ จะเป็น สัตว์สี่เท้า เช่น ช้าง ม้า กระตัง เป็นต้น	

(ลงพื้นที่วันที่ 8 เมษายน 2564)

ตารางที่ 3.6 (ต่อ) รูปแบบของการแกะสลักไม้ในชุมชนบ้านหลุก ต.นาคร้ว อ.แม่ทะ จ.ลำปาง

รูปแบบของผลิตภัณฑ์	ภาพผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก
<p>2. การแกะสลักไม้ เป็น</p> <p>พืชและดอกไม้เช่น</p> <p>กล้วยไม้และดอกไม้</p> <p>ชนิดต่างๆ</p>	
<p>3. การแกะสลักไม้เป็น</p> <p>ข้าวของเครื่องใช้ และ</p> <p>ของประดับตกแต่งบ้าน</p> <p>เช่น แจกัน</p> <p>ภาพแกะนูนต่ำ</p> <p>รถมอเตอร์ไซด์</p> <p>โคมไฟหัวช้าง</p> <p> เป็นต้น</p>	 <p>(ลงพื้นที่วันที่ 8 เมษายน 2564)</p>

1.2.5) ประเภทของผลงานแกะสลักไม้ในชุมชนบ้านหลุก

1. ผลิตภัณฑ์ตั้งโต๊ะ
2. ผลิตภัณฑ์ตั้งพื้น
3. ผลิตภัณฑ์ติดผนัง

ตารางที่ 3.7 ประเภทของการแกะสลักไม้ในชุมชนบ้านหลุก ต.นาครี อ.แม่ทะ จ.ลำปาง

ประเภทของผลิตภัณฑ์	ภาพผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก
1. ผลิตภัณฑ์ตั้งโต๊ะ	
2. ผลิตภัณฑ์ตั้งพื้น	
3. ผลิตภัณฑ์ติดผนัง	

(ลงพื้นที่วันที่ 8 เมษายน 2564)

1.2.6) เทคนิคที่ใช้ในการผลิตศิลปหัตถกรรมการแกะสลักไม้บ้านหลุก

1. งานลอยตัว
2. งานแกะสลักนูนสูง และนูนต่ำ
3. งานประกอบ
4. งานประยุกต์
5. งานเครื่องเรือนลอยตัว

ตารางที่ 3.8 เทคนิคที่ใช้ในการผลิตแกะสลักไม้ในชุมชนบ้านหลุก ต.นาครี อ.แม่ทะ จ.ลำปาง

ประเภทของผลิตภัณฑ์	ภาพผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก
1.งานลอยตัว	
2.งานแกะสลักนูนสูง และนูนต่ำ	
3.งานประกอบ	
4.งานประยุกต์	

ตารางที่ 3.8 (ต่อ) เทคนิคที่ใช้ในการผลิตแกะสลักไม้ในชุมชนบ้านหลุก ต.นาครี อ.แม่ทะ จ.ลำปาง

<p>5.งานเครื่องเรือน ลอยตัว</p>	 <p>(ลงพื้นที่วันที่ 8 เมษายน 2564)</p>
-------------------------------------	---

โดยผู้ปฏิบัติโครงการได้ลงทำการศึกษได้แก่ ร้านภูไทย ซึ่งมีคุณสมบัติ เป็นผู้ประกอบการ อยู่บ้านเลขที่ 197 หมู่ 12 บ้านหลุก ตำบลนาครี อำเภอมะทะ จังหวัดลำปาง 52150 เบอร์โทร 090-051-7441 ในร้านภูไทยนี้เป็นโรงงานผลิตผลงานแกะสลักไม้ที่มีขนาดใหญ่ เป็น Landmark ของงานแกะสลักไม้ที่น่าสนใจแห่งหนึ่งในชุมชนบ้านหลุก (เรียกอีกอย่างได้อย่างได้ว่าเป็น ชุมชนแพะ-ป่าแพะ หมู่ 11) ซึ่งทางร้านได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2547 ผลงานเริ่มต้นที่ทำการผลิตและจำหน่ายคือการแกะสลักหัวช้างชิ้นเล็กๆ และรูปคนอินเดียแดง ทำการขัดและทาสีแลคเกอร์แบบทั่วไป ในการเก็บงานก่อนส่งลูกค้า แต่ถ้าลูกค้ามีความต้องการความสว่างของเนื้อไม้มากขึ้นจะใช้วิธีการลงแว็กไสบนพื้นไม้ ให้สีไม้มีความสว่าง สี และถ้าต้องการให้ผิวไม้มีสีที่เข้มขึ้นจะใช้สีไอควานิชในการลงพื้นไม้ (ลงพื้นที่วันที่ 9 เมษายน 2564)

ภาพที่ 3.66 ทำการสัมภาษณ์ สอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแกะสลักไม้ของร้านภูไทยในปัจจุบัน เพื่อหาทิศทางในการออกแบบและพัฒนาสินค้าร่วมกัน รวมถึงการให้ความรู้และเสนอแนวทางในการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ โดยได้รับความร่วมมือจาก คุณสมพร สายปัน พร้อมภรรยา และคุณนิตยา ชัดสีทะลี วันที่ 9 เมษายน 2564 ณ.ร้าน ภูไทย ชุมชนแพะสลักบ้านหลุก

ในปัจจุบันภายในร้านภูไทยจะทำการแกะสลักไม้ที่มีรูปแบบขนาดใหญ่ขึ้น อันเกิดจากความต้องการของลูกค้า ที่ต้องการรายละเอียด ความประณีตของการแกะสลักที่เพิ่มมากขึ้น (เช่น รายละเอียดของใบไม้เป็นขน รอยย่นบนใบหน้าของอินเดียนแดง หรือ ลวดลายของพื้นผิวของสัตว์ต่างๆ เช่น ลายขนและกล้ามเนื้อของม้า ลายผิวหนังและกล้ามเนื้อของแรด และรายละเอียดของวงข้างและผิวหนังของช้าง เป็นต้น แต่ในขนาดที่ใหญ่ขึ้นและรายละเอียดที่เพิ่มมากขึ้นทำให้ราคาของการแกะสลักไม้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ด้วยขนาดของการแกะสลักไม้เป็นรูปสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ขึ้น หรือมีขนาดที่เท่าจริง รวมถึงการมีรายละเอียดที่มาก ทำให้สิ่งเหล่านี้เกิดเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของร้านภูไทยมาจนถึงปัจจุบัน (ในชุมชนบ้านหลุกส่วนมากไม่ได้แกะสลักผลงานที่มีขนาดใหญ่จนเกินไปหรือแม้จะทำขนาดใหญ่ขึ้นแต่ก็จะไม่เท่าขนาดจริง)

ภาพที่ 3.67 การแกะสลักไม้ให้มีขนาดเท่าจริง หรือมีขนาดที่ใหญ่ขึ้น ทำให้การแกะสลักนั้นมองเห็นถึงรายละเอียดและความประณีตได้ชัดเจน ทั้งเส้นผม ลายใบไม้ที่ปกคลุมของอินเดียนแดง หรือกล้ามเนื้อของม้า เป็นต้น

เดิมร้านภูไทยจะทำการแกะสลักงานไม้ที่มีขนาดเล็ก ไม่ใหญ่นัก เป็นลักษณะการผลงานแบบวางตั้งโต๊ะหรือการนำไปจัดวางในตู้โชว์ เหตุเพราะเรื่องการซื้อขาย ขนส่งได้สะดวก และการนำไปจำหน่ายต่อได้ง่ายของพ่อค้าคนกลาง ซึ่ง ณ.ขณะเวลานั้นชุมชนบ้านถวาย จังหวัดเชียงใหม่ มีการเติบโตและเป็นแหล่งการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมาก พ่อค้าคนกลางจึงนำผลงานการแกะสลักไม้ของชุมชนบ้านหลุกไปจำหน่าย ซึ่งทางร้านภูไทยเคยได้ทำการแกะสลักไม้ที่มีขนาดใหญ่ที่สุด โดยขณะนั้นได้ทำการแกะสลักผลงานที่มีความสูง 1 เมตรไปจัดจำหน่ายนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการริเริ่มทำงานที่มีขนาดใหญ่ขึ้น

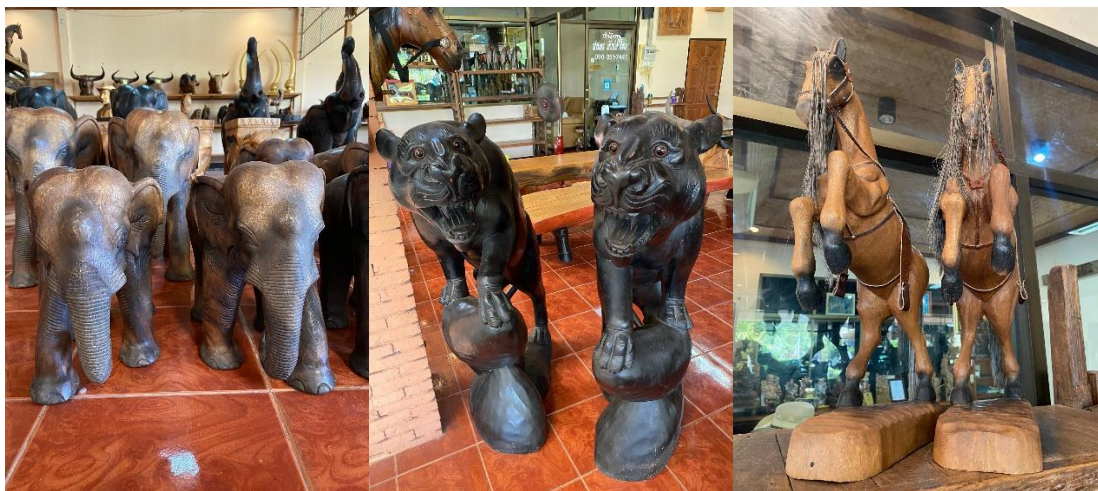
อีกหนึ่งแนวคิดที่มีความน่าสนใจอย่างมาก คือในอดีตได้มีการรับจ้างการแกะสลักไม้เป็นรูปช้าง ม้า และสิงโตทั้งตัว โดยมีขนาดประมาณ 1 เมตร(40 นิ้ว) เป็นผลงานแบบตั้งพื้น ซึ่งเป็นการแกะสลักด้วยมือทั้งหมดไม่มีเครื่องทุ่นแรง และนำผลงานนั้นไปวางไว้หน้าร้านทอง หรือหน้าบ้าน

คหบดี การแกะไม้เป็นรูปช้างและสิงโตนี้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของคำว่า “ช้าง ม้าร้านทอง – สิงโตร้านทอง” (การแกะสลักรูปม้าต้องเป็นรูปม้าพยุศ-ยกาขึ้นเท่านั้น – ส่วนสิงโตน่าจะได้แนวคิดมาจากรูปแบบของผีชีว ปี่เขียะของคนจีน อันมาจากเจ้าของร้านทองเป็นคนจีนนั่นเอง) นับเป็นการเกิดขึ้นเป็นที่แรกในจังหวัดลำปาง รวมถึงการเกิดเป็นตำนานการทำงานแกะสลักไม้หน้าร้านทองนับจากนั้นเป็นต้นมา

ภาพที่ 3.68 รูปแบบผลงานแกะสลักไม้ของร้านภูไทย ในยุคแรกเริ่ม จะทำการแกะสลักไม้เป็นผลงานที่ไม่มีขนาดใหญ่ นัก สามารถขายแก่พ่อค้าคนกลางได้ง่าย รวมถึงมีความสะดวกในการขนส่ง (ลงพื้นที่วันที่ 9 เมษายน 2564)

ภาพที่ 3.69 รูปแบบของผลงานการแกะสลักม้า ช้าง และสิงโต อันเป็นสัตว์มงคลเสริมฮวงจุ้ย ที่นำไปจัดวางหน้าร้านทองเพื่อเสริมดวง หรือเรื่องการทำงาน การค้าขาย ให้แก่เจ้าบ้าน (ลงพื้นที่วันที่ 9 เมษายน 2564)

แนวคิดการแกะสลักไม้ที่มีขนาดใหญ่ นี้ เคยทำสถิติความใหญ่อยู่ที่ 100 – 120 นิ้ว (ประมาณ 250 -300 ซม.) เป็นการแกะสลักให้ลูกค้ารายหนึ่ง ที่ต้องการนำไปถวายวัดในจังหวัดเชียงราย เหตุเกิดจากเป็นลักษณะการแกะสลักไม้สำหรับงานพิธีกรรม ทั้งนี้ได้มีการทำพิธีกรรมเมื่อออกจากทางร้านภูไทยไปส่งยังวัดที่เชียงราย (ซึ่งคาดว่างานแกะสลักงานเป็นรูปช้างขนาดใหญ่นี้ น่าจะเป็นการแกะสลักเพื่อเป็นพุทธบูชา)

ปัจจุบันทางวิสาหกิจชุมชน ร้านภูไทยได้ทำการผลิตผลงานไม้แกะสลักออกเป็น 3 แบบ ซึ่งเหมือนกับทุกร้านค้าของชุมชนบ้านหลุก คือ แบบตั้งโต๊ะ แบบตั้งพื้น(แบบลอยตัว) และแบบติดผนัง

ตารางที่ 3.9 ตัวอย่างรูปแบบของผลงานภายในร้านวิสาหกิจชุมชน ร้านภูไทย (ลงพื้นที่วันที่ 9 เมษายน 2564)

รูปแบบ	ขนาด	ภาพผลงานการแกะสลักไม้	ราคา ประมาณ
1.ตั้งโต๊ะ	Size S เริ่มขนาด 4 นิ้ว จนถึงประมาณ 10 นิ้ว	 	100-150 บาท

รูปแบบ	ขนาด	ภาพผลงานการแกะสลักไม้	ราคา ประมาณ
2.ตั้งโต๊ะ	Size M เริ่มขนาด 10 นิ้ว จนถึงประมาณ 15 นิ้ว	 	350-2,000 บาท

รูปแบบ	ขนาด	ภาพผลงานการแกะสลักไม้	ราคา ประมาณ
3.ตั้งโต๊ะ	Size L เริ่มขนาด 15 นิ้ว จนถึงประมาณ 20 นิ้ว (ไม่เกิน 20 นิ้ว)	 	3,500 - 5,000บาท

รูปแบบ	ขนาด	ภาพผลงานการแกะสลักไม้	ราคา ประมาณ
4.ตั้งพื้น	Size S เริ่มขนาด 20 นิ้ว (50 ซม. ขึ้นไป) ส่วนมากขายเป็น คู่ ราคาเป็นขาย เป็นคู่	 	3,500 - 5,000บาท

รูปแบบ	ขนาด	ภาพผลงานการแกะสลักไม้	ราคา ประมาณ
5.ตั้งพื้น	Size M เริ่มขนาด 30 นิ้ว ขึ้นไป (1 เมตร) ส่วนมากขายเป็น คู่ ราคาเป็นขาย เป็นคู่	 	35,000- 45,000 บาท

รูปแบบ	ขนาด	ภาพผลงานการแกะสลักไม้	ราคา ประมาณ
6.ตั้งพื้น	Size L เริ่มขนาด 60 นิ้ว ขึ้นไป (1.5 เมตร) สูงสุดไม่เกิน 2 เมตร	 	55,000- 200,000 บาท

1.2.7) Signature ที่เป็นเอกลักษณ์ของทางร้านภูไทยในปัจจุบันได้แก่

1. “ม้าอาน” อันเป็นม้าที่มีรายละเอียดแตกต่างไม่เหมือนกับร้านอื่นๆ คือมีรายละเอียดการตกแต่งขนม้าด้วยการติดวิกผมปลอม ให้เกิดความนุ่มสวยเสมือนจริงของม้า โดยวิกผมจะมีทั้งหมด 3 สีคือ สีเทา สีน้ำตาล และสีขาว รวมถึงประดับด้วยการใส่อานม้าที่ทำจากหนังเพื่อความสวยงามอีกด้วย

2. การผลิตผลงานการแกะสลักที่มีขนาดใหญ่กว่าร้านอื่นๆ ทั่วไป

3. การแกะสลักไม้เป็นรูปหมู่ป่า

4. การแกะสลักช้างและสิงโตหน้าร้านทอง

5. ในปัจจุบันหัวม้าติดผนัง และม้าแบบลอยตัวสำหรับตั้งโต๊ะ จะเป็นสินค้าที่ขายดีที่สุด โดยม้าแบบติดผนังจะใส่เชือกติดผนังประดับสวยงาม มีราคาตั้งแต่ 1,500-2,500 บาท ส่วนม้าลอยตัวจะประดับด้วยอานหลังและขนม้าจากวิกผม มีราคาตั้งแต่ 150-400 บาท

6. ครกไม้ ในตอนนี้ขายได้ดี เพราะเป็นการแกะไม้แล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน(เกิดปัญหาคนกลิ้งสำหรับงานแกะสลักลดหายไป และหันไปทำการกลิ้งครกไม้แทน)

ภาพที่ 3.70 รูปแบบของหัวม้าติดผนัง และม้าแบบลอยตัวสำหรับตั้งโต๊ะ จะเป็นสินค้าที่ขายดีที่สุด โดยม้าแบบติดผนังจะใส่เชือกติดผนังประดับสวยงาม และม้าลอยตัวจะประดับด้วยอานหลังและขนม้าจากวิกผม เป็นการนำวัสดุมาประดับตกแต่งผลงานแกะสลักให้มีมูลค่ามากยิ่งขึ้น (ลงพื้นที่วันที่ 9 เมษายน 2564)

การผลิตผลงานแกะสลัก ยังคงใช้ไม้จามจุรีเป็นวัสดุหลักในการออกแบบ เนื่องด้วยเป็นไม้เนื้ออ่อน สามารถแกะสลักให้เกิดความเรียบเนียนเสมือนจริงได้มากกว่าไม้เนื้อแข็ง สามารถเก็บรายละเอียดของการแกะสลักได้ดีกว่า (ปฏิบัติการแกะสลักได้อย่างมีความประณีต งดงามและละเอียดได้มากกว่า) แต่ปัญหาที่ตามมาคือการเกิดมอด ราและการที่แตกหักง่ายกว่าไม้เนื้อแข็ง ดังนั้นจึงต้องรอให้ไม้จามจุรีนั้นแห้งจริงๆเสียก่อน ซึ่งส่วนมากเป็นการนำไม้จามจุรีมาทำการแกะสลัก และเมื่อแกะสลักเสร็จสิ้นแล้วจึงทำการทิ้งวางผลงานนั้นไว้ ด้วยการนำไปตากแดดตามธรรมชาติและรองนแห้ง ซึ่งได้ผลดีกว่าการอบไม้ด้วยแก๊ส การตากแบบธรรมชาตินี้จะทำให้ผลงานไม้ที่ตากนั้นมีความแห้งจริงตามสภาพอากาศและสิ่งแวดล้อมจริง แม้ว่าจะใช้เวลาที่นานก็ตาม แต่เพื่อคุณภาพของ

ผลงานแล้วจึงสมควรรอให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด (ผลงานชิ้นเล็กจะทำการแกะสลักแล้วตากแดดทิ้งไว้ประมาณ 1 เดือน แต่ถ้าผลงานนั้นมีขนาดใหญ่ขึ้นจะต้องรอประมาณ 3 เดือน / โดย 3 เดือนที่รอไม่แห่งนี้ จะเป็นการทำสีรองพื้นรอบแรกเท่านั้น ทั้งนี้ยังต้องใช้เวลาในการปฏิบัติงานในขั้นตอนส่วนอื่นๆต่อไป ผู้ผลิตต้องอธิบายแก่ลูกค้าให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในเรื่องของการใช้เวลา) ถ้าใช้ไม้เนื้อแข็งเช่นไม้สัก ไม้ก็จะมีการหดตัวและแตกร้าว อันเนื่องมาจากปัจจุบันไม่สามารถหาไม้สักที่มีความแห้งได้มากพอ ไม้สักยังคงมีความชื้นอยู่มากไม่สามารถปฏิบัติงานแกะสลักได้ ไม้สักที่มีอายุ 50 – 100 ปี ยังคงมีความชื้นอยู่มากไม่ควรนำมาแปรรูปใดๆ

ในการรักษาไม้จามจุรีไม่ให้มอดและรา จะต้องทำการลงน้ำยาขจัดมอดปลวก ซึ่งทางร้านภูไทย (และร้านค้าอื่นๆส่วนมาก) จะใช้ยี่ห้อเซนไดรท์ (Chaindrite) ซึ่งเป็นยากำจัดปลวกแบบทา สีใส และเป็นผลิตภัณฑ์รักษาเนื้อไม้ทาเพื่อป้องกันเชื้อราและปลวก นำมาผสมน้ำเปล่าลดความเข้มข้นเล็กน้อยแล้วนำมาทาลงในผลงานที่แกะสลักประมาณ 3 รอบ

1.2.8) แนวคิดในการออกแบบและพัฒนา

1. การนำรูปแบบของสัตว์ต่างๆมาใช้ในการออกแบบ ยังคงเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของบ้านหลุก ควรนำแนวคิดนี้มาใช้ เช่น ช้าง ม้า สิงโต แรด เสือ หมูป่า (ร้านภูไทยเป็นร้านแรกที่มีการแกะสลักหมูป่า)

2. การแกะสลักของแต่ละที่จะมีความแตกต่าง และมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน ต้องนำความต่างนั้นมาใช้ประโยชน์เสมอ เช่น เชียงใหม่งานแกะสลักเป็นผลงานประดิษฐ์ที่มีความวิจิตรงดงาม มีความละเอียดลออ อันเนื่องมาจากเชียงใหม่เป็นที่พำนักของเจ้า และเจ้านายในสมัยก่อน, ลำพูน จะเป็นผลงานทั่วไป ชาวบ้านเรียกว่าเป็นผลงานที่เป็นลักษณะผลิตซ้ำแบบยกโหล ไม่มีการออกแบบใหม่ๆเท่าใดนัก ไม่มีการนำศิลปะความงามมาใช้เท่าใดนัก มีการคิดค้นเครื่องจักรเพื่อช่วยทุ่นแรงให้สามารถผลิตงานแกะสลักได้ในจำนวนมาก (เหตุผลเพราะในอดีต ลำพูนได้นำสินค้างานแกะสลักไม้จากลำปางมาขายก่อน แต่เกิดเหตุมีผู้คนชื่นชอบเป็นจำนวนมากจึงนำมาขายไม่ทัน-ลำปางก็แกะสลักด้วยมือทำงานส่งไม่ทันเช่นกัน จึงพยายามหาทางออกโดยใช้เครื่องจักรมาผลิตให้เป็นสินค้าเร็วขึ้น ลดขั้นตอนและเวลาในการผลิต) และลำปาง จะเน้นการแกะสลักด้วยมือทั้งหมด เป็นงาน Hand Tool (แทบไม่ใช้เครื่องจักรในการทำงานเลย) แม้ว่าจะไม่วิจิตรเท่าเชียงใหม่ แต่ลำปางเน้นความดั้งเดิม ความมีเอกลักษณ์จากลวดลายการแกะ ขนาดที่ความใหญ่โต การตกแต่งผลงานด้วยวัสดุต่างๆเช่นหนัง วิกผมและการไม่โกหกวัสดุ เรียกได้ว่าเป็นการใช้ประโยชน์จากไม้สูงสุด ตัวอย่างเช่น ถ้าทำการแกะสลักช้าง ช้างของเชียงใหม่ จะเป็นช้างของเจ้าปกครองแคว้นเชียงใหม่เป็นช้างของเจ้านาย แต่ช้างลำปางจะบึกบึน เป็นช้างป่า ลงเขา ลงดอย เป็นต้น

3. การนำเอาการแกะสลักในรูปแบบสัตว์ต่างๆเช่น ช้างและม้า มาทำการตกแต่งด้วยลวดลายของความเป็นล้านนา (ลวดลายผ้าทอมือล้านนา) เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงเป็นผลงานการออกแบบเครื่องเรือนต่างๆที่น่าสนใจ หรือการออกแบบแจกันรูปแบบใหม่ โดยใช้การแกะสลักตกแต่งด้วยลวดลายผ้าทอ ให้เกิดความมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ได้อย่างแปลกใหม่

2) ชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง ต.พิชัย อ.เมือง จ.ลำปาง (ทักษะภูมิปัญญาด้านการแกะสลักหิน)

2.1) การศึกษาปัจจัยแวดล้อม บ้านไร่ศิลาทอง ต.พิชัย จ.ลำปาง เป็นชุมชนที่มีการตั้งรกรากมานานกว่า 200 ปี (นับถึงปี พ.ศ. 2552) ลักษณะสภาพภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยดินและน้ำจากห้วยโจ้ที่ไหลผ่านตลอดทั้งปี ทำให้เหมาะสมแก่การเพาะปลูก ทำไร่ ทำนา ทำสวน จึงเกิดเป็นอาชีพแรกเริ่มของคนในพื้นที่ พร้อมการตั้งถิ่นฐานรกรากการสร้างบ้านที่อยู่อาศัย เวลาผ่านไปเริ่มเกิดการมองเห็นเป็นชุมชนมากยิ่งขึ้น จากนั้นได้มีการชักชวนญาติพี่น้องมาอยู่กันเพิ่มขึ้น จากการประกอบอาชีพทำไร่การเกษตรเป็นหลัก คนในสมัยนั้นจึงเกิดความคิดเห็นที่ตรงกันในการตั้งชื่อเป็นหมู่บ้าน โดยใช้ชื่อเรียกว่า “บ้านไร่ห้วยโจ้” อันมีเหตุผลมาจากการประกอบอาชีพหลักของหมู่บ้าน คือการทำ “ไร่” และอาศัยลำน้ำ “ห้วยโจ้” ในการหล่อเลี้ยงวิถีชีวิตผู้คนในหมู่บ้าน จึงกลายมาเป็นการนำคำสองความหมายมารวมเป็นความหมายหนึ่งเดียวที่ใช้เรียกกันมาโดยตลอดในนามของคนบ้านไร่ห้วยโจ้

เมื่อก่อสร้างถิ่นฐานเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทางทำมาหากินกันเป็นจำนวนมากขึ้น ชาวบ้านไร่ห้วยโจ้ที่ประกอบอาชีพหลัก คือการทำไร่อ้อยและไร่ข้าวโพด การปลูกข้าวทำนาทำสวน ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จึงเกิดจากการทำน้ำตาลจากอ้อย(น้ำอ้อย) ขายตามตลาดบ้านใกล้เคียง ในเวลาต่อมาอย่างเข้าสู่ฤดูฝน พ่อหนานขัด ยศปินตา เป็นผู้คิดค้นการนำภูมิปัญญาการปั้นหม้อแห่งหมู่บ้านบ้านไร่ห้วยโจ้ขึ้นมา (ก่อนสมัยการก่อสร้างวัดบ้านไร่ เมื่อปี พ.ศ. 2530) โดยการเข้าสู่ช่วงฤดูฝน ได้เดินสำรวจเก็บของป่าตามวิถีชีวิตคนบ้านไร่ ซึ่งบริเวณลำน้ำห้วยโจ้ เมื่อเดินเหยียบย่างเข้าไปเก็บอึ่งที่ออกมาจากในดินบริเวณริมฝั่งห้วยโจ้ พบว่าดินบริเวณดังกล่าวเป็นดินหม้อ (ดินเหนียว) อันมีคุณสมบัติที่เหนียวจนสามารถนำมาปั้นเป็นหม้ออ่างขาง(หม้อต้ม) ไว้สำหรับทำเป็นหม้อข้าวหม้อแกงได้ จึงนำดินบริเวณดังกล่าวมาทดลองทำ จนเกิดผลเป็นการค้าขายหม้อดินเผา จนชาวบ้านได้เกิดเป็นวิถีชีวิตการปั้นหม้อขายมากขึ้นเรื่อยมา และได้กลายเป็นงานอาชีพหลักของหมู่บ้านไปพร้อมๆกับการทำเกษตรกรรม บ้านไร่ห้วยโจ้ได้อาศัยและยึดหลักในการประกอบอาชีพปั้นหม้อขายมาโดยตลอด จนเป็นที่เลื่องลือของชุมชนบริเวณใกล้เคียง ประกอบกับการมีเส้นทางการคมนาคมการติดต่อสื่อสารเริ่มสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น จากชื่อเสียงของคนบ้านไร่กับวิถีชีวิตการปั้นหม้อ จึงเกิดมีกลุ่มต่างถิ่นที่เดินทางมาจากบ้านหม้อนเขาแก้ว และได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้วิธีการปั้นหม้อดินกับคนบ้านไร่ เพราะเห็นว่าเป็นอาชีพที่มีราคาดีในสมัยนั้น กลุ่มคนดังกล่าวได้นำภูมิปัญญาการปั้นหม้อของคนบ้านไร่ นำกลับไปพัฒนาฝีมือของตนเองในชุมชนบ้านหม้อนเขาแก้วของตน (ทุกวันนี้บ้านหม้อนเขาแก้ว มีเนื้อดินและดินขาวในหมู่บ้าน ที่ยังใช้ทำเป็นเครื่องปั้นดินเผาและการสร้างงานเซรามิกที่สำคัญใน จ.ลำปาง)

ณ ปัจจุบันนี้ บ้านหม้อนเขาแก้วได้ก่อเกิดอาชีพหลัก คือการปั้นหม้อเป็นผลิตภัณฑ์จากเครื่องปั้นดินเผา และผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อของคนบ้านหม้อนเขาแก้วมาโดยตลอด ในราว พ.ศ. 2500 เกิดความเคลื่อนไหวขึ้นในหมู่บ้านไร่ห้วยโจ้ ในเรื่องของวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของคนในหมู่บ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่เคยเป็นหมู่บ้านการปั้นหม้อดินมากกว่า 70 ปี ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอาชีพหลักอย่างอื่นอันเกิดจากบุคคลสำคัญผู้หนึ่ง ที่อาศัยอยู่ในบ้านไร่ห้วยโจ้ คือพ่ออาจารย์หนาน แก้วมา

ใจงาม ท่านเป็นคนบ้านไร่แต่กำเนิด ซึ่งบวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัดบ้านไร่ห้วยโจ้และได้ย้ายออกไปศึกษาวิชาพระธรรมในพุทธศาสนาอยู่ที่วัดศรีเกิด จนกระทั่งขึ้นเป็นเจ้าหัววัดจำพรรษาอยู่ที่วัดบุญยืนในเวลาต่อมา ด้วยความที่ท่านศึกษาพระธรรมจนถึงจุดสูงสุดของการบรรพชา การเดินทางของท่านในทางสายกลางจึงสิ้นสุดลงโดยการลาสิกขาบทเป็นคนสามัญชนธรรมดา แต่ยังไม่รู้ว่าจะประกอบอาชีพการมาหาเงินอย่างไรดี ท่านได้ทบทวนไปในครั้งสมัยที่ท่านยังเป็นเด็กๆ ท่านได้รำลึกถึง พ่อเฒ่าจันทร์ใจงาม ผู้เป็นบิดาซึ่งประกอบอาชีพเป็นช่างตีเหล็ก และทำงานขุดล้าเหมืองชลประทานหน้าหมู่บ้าน โดยการนำหินทั่วไปมาทำเป็นคั่นป้องกันตลิ่งพัง ซึ่งหินเหล่านั้นเองผู้เป็นบิดาของท่านได้นำกลับมาเอาเหล็กสกัดที่ท่านตีมาเจาะหินให้เป็นแอ่งตรงกลางเปรียบให้ดูเหมือนว่าเป็นครกแต่คงไม่ใช่ครกที่ขึ้นรูปสวยงาม เพียงพอที่จะสามารถใช้ตักน้ำพริกได้ จากการที่ท่านได้รำลึกความหลัง พ่อหนานแก้วมาใจงาม จึงเกิดเป็นการจุดประกายความคิดในการเบิกนำภูมิปัญญาการเจาะ “ครกหิน” ของผู้เป็นบิดามาทำใหม่ให้สำเร็จสวยงามขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งความคิดของท่านในช่วงแรกเริ่มของการประดิษฐ์ครกหิน ท่านได้ริเริ่มจากการให้ผู้เป็นหลานชายของท่านไปขอน้ำปูนซีเมนต์ของพระครูปัญญาโชติปัญโญ เจ้าอาวาสวัดบ้านไร่ห้วยโจ้ มาขุดดินหล่อให้เป็นรูปครกขึ้นมา แต่ก็ผิดหวังจากความตั้งใจท่านจึงตัดสินใจออกเดินทางเข้าป่า ค้นหาหินตั้งแต่บริเวณลำน้ำห้วยโจ้ ขึ้นไปตลอดจนถึงบริเวณป่าม่อนขอนทุง ซึ่งจากการที่ท่านได้เดินสำรวจก็พบหินชนิดหนึ่ง ที่มีลักษณะมองเห็นเป็นสีเขียวออกดำมีความแข็งแรงทนทาน จึงได้แบกใส่บ่าหามมาจากป่ากลับเข้าสู่บริเวณบ้านของท่าน เพื่อทำการลองทดลองถูกโดยอาศัยเครื่องมือของผู้เป็นบิดา อันได้แก่เหล็กสกัดและค้อนตีเหล็ก ท่านได้นำอุปกรณ์ทั้งสองสิ่งมาตอกกะเทาะเข้ากับหินให้เป็นรูปครกตามที่ท่านต้องการ ผลปรากฏว่าหินชนิดนี้ที่ท่านกำลังเจาะสามารถนำมาสร้างประดิษฐ์ครกหินได้ในที่สุด ซึ่งในขณะนั้นเป็นครกหินที่มีผิวค่อนข้างจะขรุขระมาก ท่านจึงได้นำเศษหินที่เหลือจากการเจาะครก นำมาขัดครกซึ่งเป็นหินเช่นกัน

ด้วยแนวความคิดที่ความต้องการให้ครกหินของท่านนั้นมีผิวที่เรียบขึ้น และสวยงามมากยิ่งขึ้น นับว่าเป็นภูมิปัญญาจากหินกลายเป็นครกอันเกิดจากความพยายามและฝีมือในการเจาะครกหินจนเป็นผลงานที่สำเร็จขึ้นแรกของ พ่อหนานแก้วมา ใจงามในวัย 34 ปี ด้วยความพยายามและอุตสาหะ ในการเจาะครกหินจนได้เป็นรูปทรงที่สวยงาม และเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ มารดาของท่านได้เห็นความตั้งใจของลูก จึงเก็บครกที่ท่านเจาะขายไปขายในตลาดในกับพวกพ่อค้าชาวจีนในราคาถูกละ 10 บาท ผลปรากฏว่าครกหินที่ท่านเจาะขายได้ดีมาก ทำให้เกิดเป็นกำลังใจในการเข้าไปในป่าหาเก็บหินมาเจาะเป็นครกอย่างจริงจัง จนกระทั่งเวลาผ่านไปราวปี พ.ศ. 2504 ชาวบ้านไร่ห้วยโจ้ เริ่มมองเห็นรายได้เป็นกอบเป็นกำที่เกิดขึ้นจากการเจาะครกหินขายของ พ่อหนานแก้วมา ใจงาม จึงเข้ามาศึกษาเรียนรู้ทักษะในการเจาะครกหินจากท่าน และหลังจากนั้นก็ได้นำกลับไปทำในบ้านของตนเอง ทำออกมาเป็นครกหินขาย ส่งผลให้ยังทำก็ยังมีเงินมาเป็นจำนวนมากกว่าการมีอาชีพปั้นหม้อดินเผาที่มีกรรมวิธีหลายขั้นตอน และใช้ระยะเวลานานกว่าจะกลายเป็นหม้อดินเผาสำเร็จ ประกอบกับการเจาะครกหินหนึ่งลูกได้ราคาดีกว่าการปั้นหม้อหลายสิบใบ จึงเกิดเป็นการพัฒนาขึ้นในการประกอบอาชีพเจาะครกหิน โดยการขยายผลส่งต่อการเรียนรู้วิถีชีวิตและภูมิปัญญาการเจาะครกแบบหลังคา

ต่อหลังคา จนการเจาะครกหินในหมู่บ้านไร่ห้วยโจ้กระจาย และทำกันอยู่ทั่วทุกครัวเรือนและการเป็นอาชีพหลักควบคู่ไปกับการทำไร่นาสวนของหมู่บ้านในที่สุด แทนอาชีพเดิมซึ่งเคยมีการปั้นหม้อดินเผาได้เลื่อนรางหายไปในปี พ.ศ.2516 (อันเกิดจากชาวบ้านได้ผันตนเองมาทำครกขายแทน)

ในปี พ.ศ. 2517 ต่อมา หมู่บ้านไร่ห้วยโจ้ ได้พัฒนาฐานะของตนเองต่อการทำงานอาชีพซึ่งเกิดจากการเจาะครกหินขายคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์อันโดดเด่นของหมู่บ้านกับการเจาะครกหินทำให้นายจันทร เตชะสืบ ผู้ใหญ่บ้านในสมัยนั้น ได้เห็นถึงความสำคัญของหมู่บ้านที่มีการประกอบอาชีพการทำไร่และเจาะครกหินเป็นหลัก จึงได้เรียกประชุมชาวบ้าน ทาบทสรุปข้อตกลงในเรื่องของการเห็นสมควรว่าให้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านจากเดิมที่ใช้ชื่อว่า “บ้านไร่ห้วยโจ้” เปลี่ยนเป็น “บ้านไร่ศิลาทอง” โดยมีความหมายว่า ให้หมายถึงหมู่บ้านที่ถูกแต่งตั้งขึ้นโดย คนพิชัยกลุ่มแรกที่เข้าสร้าง “บ้าน” เพื่อทำ “ไร่” พัฒนาจนเป็นการนำหิน “ศิลา” มาเจาะครก ขายได้เป็นเงินเป็น “ทอง” ขึ้นมาจนถึง ณ ปัจจุบันนี้

ภาพที่ 3.71 ชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง ต.พิชัย อ.เมือง จ.ลำปาง เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้กับเชิงเขาพื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่มระหว่างภูเขาและที่ราบเชิงเขา มีน้ำจากลำน้ำห้วยโจ้ ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักตามธรรมชาติที่ไหลผ่านหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีคลองชลประทานจากเขื่อนกิ่วลมที่ไหลผ่านหน้าหมู่บ้านอีกสายหนึ่ง ซึ่งหมู่บ้านได้อาศัยน้ำเหล่านี้เพื่อใช้ในการอุปโภคและใช้ในการทำการเกษตรตลอดทั้งปี (ลงพื้นที่วันที่ 29 มีนาคม 2564)

ภาพที่ 3.72 ชุมชนหมู่ 10 บ้านไร่ศิลาทอง ต.พิชัย อ.เมือง จ.ลำปาง เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลพิชัย และลำปางที่มีชื่อเสียงในเรื่องของการประกอบอาชีพหลักของหมู่บ้านคือ “การเจาะครกหิน” กว่าร้อยละ 70 หลังคาเรือนที่มีการประกอบอาชีพนี้จริงจึงไปพร้อมกับการทำการเกษตรตามฤดูกาล จนเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นที่ใครในตำบลพิชัยและพ่อค้าครกหินต่างจังหวัดก็รู้จักบ้านไร่ศิลาทอง ในนามว่าเป็นหมู่บ้านการเจาะครกหิน

2.2) การศึกษาตัวงานหัตถกรรมเดิม จากเทคนิควิธีการทำงานสร้างสรรค์ของชุมชน โดยในอดีตที่ผ่านมา ชาวบ้านไร่สีลาทองเคยได้พยายามแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นจากการเจาะหิน ได้แก่ กบ เข็ด (อุปกรณ์ตกแต่งสวนในบ้าน) ที่วางสบู และผลิตภัณฑ์อื่นๆ เป็นต้น เมื่อชาวบ้านทำขึ้นได้แต่ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด กล่าวคือไม่มีตลาดรองรับซื้อผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้านสร้างขึ้น ประเด็นนี้แสดงให้เห็นชัดเจนว่าชาวบ้านขาดโอกาสทางเครือข่ายสนับสนุน ผลักดัน รูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ติดอยู่ในท้องตลาดรับซื้อทั่วไป และการให้การช่วยเหลือด้านข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มของผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นจากหินเจาะครกนั้น มีรูปแบบที่ใช้ระยะเวลายาวนานในการแกะสลักหิน เนื่องจากมีรายละเอียดของงานที่เพิ่มมากขึ้น และคุณลักษณะของหินที่นำมาแปรรูป เป็นหินที่มีความแข็งแรงไม่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้น เนื่องด้วยขนาดที่รูปแบบผลิตภัณฑ์นั้นเล็กกว่าครก หากเจาะแล้วเกิดแตกขึ้นมาแสดงว่าผลิตภัณฑ์นั้นสูญค่าโดยทันที เมื่อเทียบกับหินทรายที่คนนิยมนำมาเจาะแกะสลักได้ดีกว่าหินที่ชาวบ้านนำมาเจาะครก ด้วยเหตุผลดังกล่าวชาวบ้านจึงไม่นิยมแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหินครกที่ไม่คุ้มค่ากว่าการเจาะครกหิน แม้จะมีตลาดรองรับสินค้าก็ตาม

ผลิตภัณฑ์ครกหิน ต่อวันหนึ่งเฉลี่ยรายได้ต่อคนที่เกิดจากการเจาะครกแล้วประมาณ 150 – 300 บาท จากจำนวนการเจาะครกที่ได้ประมาณวันละ 2 – 5 ลูก ซึ่งจำนวนรายได้ที่เข้ากระเป๋าตนเองนั้นขึ้นอยู่กับทักษะ ศักยภาพ ความสามารถบวกกับความอดทนและความขยันในการเจาะครกหินในแต่ละบุคคล ส่วนรายได้ที่รองจากการเจาะครกหิน ก็ได้แก่ผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล การเก็บของป่าแต่โดยส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะเก็บไว้กินเองเป็นหลักมากกว่าการส่งออกขายสู่ตลาดรับซื้อ นอกเหนือจากนั้นเพียงไม่กี่ครัวเรือนของหมู่บ้านที่ประกอบการค้าขาย และออกไปทำอาชีพรับจ้างทั่วไป รัฐวิสาหกิจ และรับราชการ ตามลำดับ

2.2.1) เครื่องมือในการประกอบอาชีพเจาะครกหินและกรรมวิธีการผลิตครกหิน

หลังจากที่ภูมิปัญญาการปั้นหม้อดินเผาของหมู่บ้านได้เลือนจางหายไป ชาวบ้านในชุมชนบ้านไร่สีลาทอง ได้อาศัยการยึดหลักประกอบอาชีพเจาะครกหินมาโดยตลอด ซึ่งกว่าจะเป็นครกหิน ต้องอาศัยภูมิปัญญาต่างๆในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ อันมีการใช้อุปกรณ์ต่างๆใน การเจาะครกหินที่หลากหลาย ซึ่งลักษณะเครื่องมือต่างๆในการเจาะครกหินนั้น มีขั้นตอนดังนี้

1.ขั้นตอนของการเอาหินในป่า ภูมิปัญญาของชาวบ้านสมัยก่อน เมื่อพบเจอหินก้อนขนาดใหญ่ในป่าจะไม่สามารถแบกกลับมาเจาะครกได้ วิธีการย่อขนาดของหินให้ได้ขนาดเล็กลง โดยการใช้ฟันแทงที่อยู่ตามบริเวณป่า มาก่อสุมปิดให้ท่วมก้อนหินหลักจากนั้นก็ทำการจุดไฟเผาจนกว่าก้อนหินขนาดใหญ่นั้นทนความร้อนไม่ไหวกระทั่งแตกออกมาเป็นชิ้นส่วนตามต้องการ โดยเครื่องมือในการแกะหินขนาดใหญ่เพื่อมาใช้แยกย่อยของหินนั้น จะพัฒนามาจากกลุ่มคนแกะสลักแผ่นหินที่นำมาเป็นป้ายบอกชื่อหน้าหลุมศพของคนพวกชาวเชื้อสายจีนที่บอกกล่าวกันมา จนเกิดเป็นอุปกรณ์ 4 ประเภทหลักๆได้แก่

ภาพที่ 3.73 เหล็กสกัดแบบหัวแหลม เหล็กแบบหัวแบน และเหล็กสกัดแบบหัวตัด

(ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้ปฏิบัติงาน, หมู่บ้านไรศิลาทอง, วันที่ 10 เมษายน 2564)

1.1 เหล็กสกัด ที่ทำขึ้นจากเหล็กเพลาธยนต์ ความยาวประมาณ 6 - 8 นิ้ว ประกอบด้วยสามชนิดคือ สกัดเหล็กหัวแหลมไว้สำหรับเจาะนำร่องหินขนาดใหญ่ไว้เป็นรูหรือเส้นเป็นจุดๆ และใช้เหล็กแบบหัวแบน กับ เหล็กแบบหัวตัด ไว้สำหรับกระทุ้งหินตามการเจาะนำร่องหินไว้ก่อนหน้านี้ เจาะจนหินขนาดใหญ่แตกออกมาเป็นชิ้นส่วน แล้วทำการเจาะแบ่งขนาดของหินด้วยเหล็กสกัดอีกครั้งหนึ่งให้เป็นรูปทรงกระบอกตามที่ต้องการ (ดังภาพที่ 3.73) แต่ถ้าเป็นลักษณะการเจาะทำครก เหล็กสกัดจะทำหน้าที่แตกต่างจากเดิมคือเหล็กสกัดหัวแหลม หรือที่ชาวบ้านใช้เรียกว่า “เหล็กโจก” มีความยาวตั้งแต่ 5 เซนติเมตรขึ้นไปจนถึงยาวประมาณ 20 เซนติเมตร มีปลายแหลมเป็นเหล็กซึ่งไว้สำหรับเจาะข้างในและขึ้นรูปครกหิน เหล็กสกัดหัวแบนหรือที่ชาวบ้านใช้เรียกว่า “เหล็กคระ” มีลักษณะรูปร่างคล้ายคลึงกับค้อน มีด้ามไม้ที่ทำจากไม้กะเจ้า ซึ่งมีคุณสมบัติเหนียวทนทานต่อแรงกระแทกเป็นเหล็กซึ่งไว้สำหรับการตอกเก็บรายละเอียดครกหิน เพื่อให้ครกมีผิวเรียบยิ่งขึ้น

ภาพที่ 3.74 ค้อนขนาด 12-14 ปอนด์

(ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้ปฏิบัติงาน, หมู่บ้านไรศิลาทอง, วันที่ 10 เมษายน 2564)

1.2 ค้อนขนาด 12 – 14 ปอนด์ ใส่ด้ามที่ทำจากไม้กะเจ้า มีความยาวของด้ามตามความถนัดของแต่ละบุคคล แต่สำหรับขนาดของด้ามไม้จะเล็กกว่าขนาดที่ควรจะเป็นสาเหตุเป็นเพราะว่าไม้กะเจ้า อันมีคุณสมบัติเหนียวแน่นทนทานต่อแรงกระแทกได้เป็นอย่างดี ความอ่อนไหวของไม้ขนาดเล็กกว่าด้ามค้อนทั่วไป เมื่อตอกกระแทกเข้ากับเหล็กสกัดจะมีแรงส่งสปริงกลับได้ดีกว่าด้ามไม้ที่แข็งกระด้างตามขนาดทั่วไป ดังภาพที่ 3.74

ภาพที่ 3.75 เหล็กแสง

1.3 เหล็กแสง เป็นเครื่องทุ่นแรงชนิดหนึ่ง ที่มีความยาวสามารถพอจะจัดและเคลื่อนย้ายหินเป็นก้อนที่เกิดจากการเจาะแตก นำไปสู่การตัดแบ่งขนาดของหินในขั้นตอนต่อไป ดังภาพที่ 3.75

1.4 อุปกรณ์และสิ่งอื่นๆที่ช่วยอำนวยความสะดวก ในขั้นตอนการลำเลียงหินมาจากป่าได้ เช่น รถยนต์ มัด พรำ จอบ เสียม และเชือก เป็นต้น ประโยชน์ของการเอาหินในหลักและวิธีการดังกล่าวเป็นการกระทำของชาวบ้านที่มีความชำนาญในการเจาะหินขนาดใหญ่จะทำได้อย่างสะดวก รวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นการประหยัดในเรื่องของเวลา ที่สำคัญที่สุดคือการได้ความแม่นยำในจำนวนหินตามขนาดที่ต้องการได้ ไม่เป็นการสิ้นเปลืองสูญเสียหินที่แตกร้าวเป็นจำนวนมาก

2. ขั้นตอนของการเจาะหิน วิธีการเจาะหินของชาวบ้านในปัจจุบัน ชาวบ้านยังคงนิยมวิธีการใช้เหล็กสกัดเจาะแบบดั้งเดิม จนกระทั่งราวปี พ.ศ. 2549 ชาวบ้านได้ไปพบเห็นวิธีการใหม่ๆ จากการเจาะครกหินของคนต่างจังหวัด ที่มีอาชีพการเจาะครกหินเช่นเดียวกับชาวบ้านไร่ศิลาทอง ในจังหวัดเชียงราย พะเยา ตาก และชลบุรี เป็นต้น ที่พวกเขาเหล่านั้นได้มีการพัฒนาการเจาะครกในรูปแบบต่างๆเช่น การเจาะด้วยมือหรือการเจาะด้วยเครื่องจักร ชาวบ้านไร่ศิลาทองจึงปลุกกระแสการพัฒนาการนำวัสดุเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้กับการเจาะครกหินเรื่อยมาดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.10 วิธีที่ 1 การเจาะหินด้วยมือ

ภาพประกอบ	ข้อมูล
	<p>วิธีการเจาะด้วยมือพัฒนาจากการนำเหล็กหัวเพชรมาใช้ในการเจาะครกหิน อันมีคุณสมบัติที่แข็งแรงและทนทานต่อการใช้งานกว่าเหล็กสกัดธรรมดา คุณสมบัติอีกประการหนึ่งคือการเจาะครกหินได้ดีหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “เหล็กเพชรมันสู้หิน” ซึ่งเหล็กเพชรจะมีขนาดและรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับลักษณะของการใช้งานการเจาะครกหินแต่ละขั้นตอนดังนี้</p>

	<p>1.เหล็กเพชรหัวแหลม ใช้สำหรับการเจาะเก็บ การขึ้นรูปทั้งด้านในและด้านนอกตัว ครกหิน ใช้คู่กับเหล็กสกัดหัวแหลมธรรมดาเป็นตัวนำร่อง</p>
	<p>2.เหล็กเพชรหัวป้อม ใช้สำหรับการเจาะสกัดหรือ ปั้นหินที่ไม่ได้ขนาดตามส่วนของรูปแบบครกหิน ออก โดยเฉพาะบริเวณปากขอบและฐานวางตัว ตั้งครกหิน ทำให้รูปแบบการเจาะครกดูง่ายและ สะดวกมากยิ่งขึ้น</p>
	<p>3.เหล็กเพชรหัวคระ ใช้สำหรับตกแต่งทั้งตัวครก ให้เกิดความเรียบและเพิ่มเส้นลายธรรมชาติให้ ตัวครกโดยเหล็กเหล็กคระธรรมดาที่มีปากใหญ่กว่า</p>
<p>(ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้ปฏิบัติงาน, หมู่บ้านไร่ศิลาทอง, วันที่ 10 เมษายน 2564)</p>	

จากตารางที่ 3.10 “เหล็กสกัดหัวเพชร” เกิดขึ้นมาจากช่างชาวจังหวัดตาก ผู้มีฝีมือในการ เจาะแผ่นป้ายจากหินเป็นตัวอักษรให้กับคนเชื้อสายจีน ซึ่งอุปกรณ์ของช่างเกิดจากการนำเหล็กหัว เพชร ที่มีความแข็งแรง ทนทานต่อแรงกระแทก มาสกัดแผ่นหินได้เป็นอย่างดีและใช้งานได้ดีกว่า เหล็กสกัดธรรมดาที่ต้องตีเหล็กอยู่บ่อยครั้ง ชาวบ้านไร่ศิลาทองจึงนิยมหันกลับมาหาซื้อเหล็กหัวเพชร จากร้านค้าวัสดุ แล้วนำ มาเชื่อมต่อด้วยทองเหลืองเข้ากับเหล็กธรรมดา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในงาน ฝีมือการเจาะครกหินของหมู่บ้านไร่ศิลาทองจนเป็นที่นิยมกันโดยทั่วไป

3. วิธีการเจาะด้วยเครื่องจักร พัฒนาจากการติดต่อกับค้าขายครกหินในกลุ่มพ่อค้าด้วยกันเอง ซึ่งพ่อค้าครกหินจากบ้านไร่ศิลาทอง ได้พบเห็นวิธีการเจาะครกด้วยเครื่องกลึงหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ครกกึง” อันมีคุณสมบัติทำให้ผลิตภัณฑ์ครกหินที่ได้ มีขนาดที่ได้มาตรฐาน เกิดความละเอียดของชิ้นงาน และมีผิวเรียบปรากฏเป็นลายหินที่สวยงามชัดเจนซึ่งลักษณะของเครื่องจะมีอยู่ 2 ประเภทคือ เครื่องกลึงครก กับเครื่องปาดสาก อันจะมีขนาดและรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับลักษณะของการใช้งานการเจาะครกหินแต่ละขั้นตอนดังนี้

ตารางที่ 3.11 วิธีที่ 2 การเจาะหินด้วยเครื่องจักร

ภาพประกอบ	ข้อมูล
  	<p>1 เครื่องกลึงครก พัฒนาจากการประยุกต์ใช้เครื่องกลึงเหล็ก ปรับมาใช้เป็นเครื่องกลึงครก ซึ่งขั้นตอนและวิธีการค่อนข้างที่จะไม่มีความแตกต่างกับการกลึงเหล็กมากนัก ในส่วนที่แตกต่างตรงที่การนำเหล็กเพชรชนิดเป็นแผ่นวงกลม หรือเป็นด้ามยาวมาทำการค่อยๆ แทะเจาะเข้าไปในหินขณะกำลังหมุนอยู่อีกด้านหนึ่ง โดยให้เหล็กเพชรที่ทำการทะแหเข้า-ออก ทั้งด้านนอกและด้านในตัวครกหิน เพื่อค่อยขุดเนื้อหินออกทีละชั้นจนสำเร็จเป็นรูปทรงครก ในรูปแบบที่สวยงามและได้ขนาดมาตรฐาน ซึ่งหินที่จะสามารถนำมาเจาะแบบวิธีการใช้เครื่องกลึงได้ ต้องเป็นหินชนิดที่นำมาจากจังหวัดเชียงราย พะเยา และจังหวัดตาก เท่านั้น เพราะหินเหล่านี้มีคุณสมบัติที่ทนทานต่อแรงขุดเจาะของเครื่องจักรได้ดีกว่าหินในพื้นที่จังหวัดลำปาง สังเกตได้ตรงลักษณะของหินมีสีส้มและลวดลายเป็นจุดตกกระสีดำมากกว่าหินที่ทำการเจาะด้วยมือที่ค่อนข้างมีสีส้มและเป็นเนื้อเดียวกัน (ลงพื้นที่วันที่ 10 เมษายน 2564)</p>
 	<p>2. เครื่องปาดสาก พัฒนาจากการประยุกต์ใช้เครื่องตัดเหล็ก มาใช้เป็นเครื่องตัดหินทำสากครก ซึ่งขั้นตอนและวิธีการในการปาดสากนั้นจะมีความแตกต่างกับการตัดเหล็กในส่วนของการปรับแต่งองศาของการตัด และใบตัดที่ทำจากใบเพชรมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 50 ซม. หมุนด้วยความเร็วรอบจัดจากสายพานมอเตอร์ เป็นวิธีการที่ค่อนข้างหินที่ไม่ได้สัดส่วนออก เหลือไว้ซึ่งหินที่ถูกยึด ให้ได้ตามสัดส่วนของสาก หมุดบดหินไปเรื่อยๆ และใช้เครื่องหันตามองศาการบิดของหินจนกระทั่งสำเร็จเป็นรูปสากที่ได้ขนาดมาตรฐาน จากนั้นนำสากที่ทำการปาดแล้ว ทำการเจาะเลาะหัวเพื่อให้เกิดมีความกลมมนรับรูปมากยิ่งขึ้น</p>

4.ขั้นตอนในการขัดหิน เริ่มมีการพัฒนาการใช้เครื่องเจียรเหล็กมาประยุกต์ใช้กับการขัดครก หินให้มีผิวเรียบเนียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งการนำเครื่องเจียรเหล็กมาใช้ขัดครก เกิดขึ้นในประมาณปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา ในลักษณะของการใช้งานนั้นจะมีอยู่ 2 รูปแบบได้แก่

ตารางที่ 3.12 ขั้นตอนการขัดหิน

ภาพประกอบ	ข้อมูล
<p>อุปกรณ์เครื่องเจียรหินไฟฟ้าในการขัดตกแต่งครกหิน</p> 	<p>รูปแบบที่ 1 การเจียรครก จะประกอบด้วยอุปกรณ์ หัวเจียรแบบหัวหัดเพชร กับหัวเจียรแบบหัวขัดเรียบ ซึ่งในขั้นตอนวิธีการขัดครกชาวบ้านจะใช้หัวเจียรแบบ หัวเพชร ทำการขัดเกลารั้งบริเวณข้างในและข้างนอก ตัวครกหินก่อน โดยเฉพาะบริเวณขอบปากครกและ ฐานวางครกหิน เพื่อขัดให้พื้นผิวครกหินที่ขรุขระให้ เกิดความเรียบแบบหยาบ หลังจากนั้นจะเปลี่ยนมาใช้ หัวเจียรแบบขัดเรียบ เพื่อเก็บรายละเอียดให้ครกหิน เกิดความเรียบเนียนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะบริเวณด้าน ในครกและขอบปากครกหิน</p>
  <p>(ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้ปฏิบัติงาน, หมู่บ้านไรศิลาทอง, วันที่ 10 เมษายน 2564)</p>	<p>รูปแบบที่ 2 การเจียรสาก จะทำในลักษณะเดียวกัน กับการเจียรครก หากเป็นสากที่เกิดจากการเจาะด้วย มือจะใช้หัวเจียรชนิดขัดเรียบเพียงอย่างเดียว สำหรับการ ขัดสากที่เกิดจากการตัดด้วยเครื่องปาดสาก ซึ่ง สากที่ตัดเฉือนจะถูกขัดจนเกิดความเรียบเนียนทั่วทั้ง ด้ามอยู่แล้ว ขัดเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งจะทำให้ ลักษณะในการใช้งานมีประสิทธิภาพในการจับมาก ยิ่งขึ้น</p>

ภาพที่ 3.76 ชิ้นงานครกหินที่ได้ทำการขัดตกแต่งเป็นที่เรียบร้อยแล้ว พร้อมจำหน่าย

(ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้ปฏิบัติงาน, หมู่บ้านไรศิลาทอง, วันที่ 10 เมษายน 2564)

2.2.2) การนำวัสดุเศษหินที่ได้จากการผลิตครกหินเข้าสู่กระบวนการออกแบบให้เป็นผลิตภัณฑ์

ผู้ปฏิบัติงานได้ทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ลักษณะงานโดยทั่วไปของบ้านไร่ศิลาทอง และวัสดุที่นำมาใช้ในการออกแบบและผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ โดยการผลิตครกหินของบ้านไร่ศิลาทอง หมูที่ 10 ในปัจจุบันจะทำการสั่งซื้อหินมาผลิตครก แทนที่จากเดิมจะทำการเดินเข้าไปในป่าเขาเพื่อสำรวจและหาหินมาทำการผลิต แต่เนื่องจากในชุมชนมีการประกอบอาชีพครกหินเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดเป็นลักษณะงานเชิงอุตสาหกรรมขนาดย่อม ดังนั้นหินที่ได้จากการเข้าไปหาในป่าเขาจึงไม่เพียงพอในการผลิต อีกทั้งเป็นการเสียเวลาในการค้นหาและขนส่ง ลำเลียงหินเข้าสู่หมู่บ้าน ซึ่งมีน้ำหนักรวมหลายกิโลกรัม ปัจจุบันชุมชนได้สั่งซื้อวัสดุหินหลากหลายขนาดที่เหมาะสม จาก อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง และ จ.ตาก เนื่องจากหินที่ได้จาก อ.แม่เมาะ เป็นเนื้อหินที่มีคุณสมบัติที่ดีและสามารถนำมาผลิตครกหินที่มีคุณภาพได้ อีกทั้งเป็นหินที่ได้จากการทำเหมือง จึงเป็นการไม่สิ้นเปลือง กลับเป็นการต่อยอดโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อีกด้วย ซึ่งปัจจุบันจำนวนหินที่แม่เมาะเหลือน้อยลงมาก และทาง กฟผ. แม่เมาะ ณ.ปัจจุบัน ไม่อนุญาตให้ชุมชนเข้าไปเอาหินอีกต่อไป กลายเป็นสวนป่าเขตหวงห้าม จากสิ่งที่เกิดขึ้นทำให้มีกลุ่มนายทุนนำหินมาให้ชุมชนทำการผลิตครกหิน โดยที่จ้างเพียงการผลิตครกและสาก ส่วนวัสดุคือหินจะทำการค้นหามาให้ ทำให้กลุ่มชุมชนกลายเป็นเพียงเส้นทางผลิต และกำไรจะตกอยู่ที่กลุ่มนายทุนหรือผู้ว่าจ้างทั้งหมด

ปัญหาอีกหนึ่งประการคือค่าจ้างในการผลิตครกหิน ในกรณีที่กลุ่มนายทุนนำหินมาให้ (ซึ่งปัจจุบันเป็นลักษณะวิธีดังกล่าวเกือบทุกครัวเรือน) จะมีราคาค่ากะเทาะ 30 บาทหนึ่งใบ ซึ่งภายใน 1 วัน จะสามารถกะเทาะหินให้เป็นครกหินได้ไม่เกินวันละ 5 ใบ ถ้านับจากจำนวนที่ได้แล้วจะได้ค่าจ้างตกวันละ 150 บาทเท่านั้น เมื่อเทียบกับทักษะ ความสามารถเชิงช่างและภูมิปัญญาของชุมชน รวมถึงภาวะสุขอนามัยที่อันตราย เนื่องจากต้องสูดดมเศษฝุ่นจากการกะเทาะหินทุกวัน ทำให้ช่างกะเทาะหินหลายรายเกิดปัญหา และเป็นโรคเกี่ยวกับปอดและทางเดินหายใจ รวมถึงอันตรายจากการเกิดอุบัติเหตุในขั้นตอนการผลิตต่างๆทั้งการกะเทาะหิน การใช้หินเจียร หรือเศษหินที่กะเทาะติดใส่ร่างกาย เป็นต้น จากสิ่งที่เกิดขึ้น ชุมชนไม่สามารถต่อรองหรือมีโอกาสนำเสนอสิ่งใหม่ๆ เพื่อให้ชีวิตตนเองนั้นดีขึ้นได้ เราสามารถเรียกได้ว่า “ได้ไม่คุ้มเสีย” ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดว่าเศษหินที่มีอยู่แล้วในขั้นตอนการผลิตครกหินที่ผ่านมา ซึ่งมีจำนวนมาก นำมาใช้ในการออกแบบสร้างสรรค์มากกว่าที่จะใช้หินที่ยังไม่ได้แปรรูปมาใช้งาน นั้นรวมถึงการเปิดโอกาสใหม่ๆให้ชุมชนได้เรียนรู้และพัฒนาไปพร้อมกับทีมผู้วิจัย สร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆให้สอดคล้องกับอีก 3 วัสดุและภูมิปัญญาที่ได้คัดเลือก

โดยลักษณะวัสดุเศษหินที่ได้จากการกรรมวิธีการผลิตครกหินนั้นสามารถแยกออกได้เป็น 2 กลุ่มคือ

1. วัสดุเศษหินจากกรรมวิธีการผลิตครกที่ได้จากเครื่องจักร
2. วัสดุเศษหินจากกรรมวิธีการผลิตครกที่ได้จากการสกัดด้วยมือ

ภาพที่ 3.77 หินแกรนิตที่นำมาใช้ในการผลิตครกหินภายในชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง

(ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้ปฏิบัติงาน, หมู่บ้านไร่ศิลาทอง, วันที่ 11 เมษายน 2564)

ในการผลิตครกหินของชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง วัสดุหินที่นำเข้าสู่การผลิตนั้นสามารถแบ่งเกรดของหินแกรนิตได้ 3 เกรดด้วยกัน นั่นคือ

1. หินแกรนิตเกรด A จาก อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง ซึ่งปัจจุบันเป็นสวนป่าเขตหวงห้าม ลักษณะหินจะเป็นสีดำคล้ำ เนื้อหินมีความอ่อนแต่จะมีความแข็งแกร่งมาก มีความเหมาะสมที่จะนำมาผลิตครกหิน แต่เศษหินที่ได้จะมีความแข็งมากจึงไม่สามารถที่จะทำงานที่มีความละเอียดได้

2. หินแกรนิตเกรด C จาก อ.เสริมงาม จ.ลำปาง จะมีความอ่อนกว่า ไม่แข็งมาก โดยหินดังกล่าวยังสามารถนำมาทำการผลิตครกหินได้ แต่ขนาดจะไม่ใหญ่มากเพราะจะทำให้แตกหักได้ง่าย แต่สามารถที่จะมาทำการออกแบบหรือประดิษฐ์ชิ้นรูปร่างที่มีความละเอียดได้ดีกว่า

3. หินแกรนิต จ.ตาก ลักษณะหินจะออกสีเขียว เนื้อหินมีความแข็งมาก ทำให้เวลาผลิตครกหิน จะมีความยากกว่าการใช้หินแกรนิตจาก อ.แม่เมาะ และหินแกรนิตจาก อ.เสริมงาม

ภาพที่ 3.78 หินแกรนิตที่มีสีดำคล้ำ จะเป็นหินที่ได้จาก อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง และหินแกรนิตที่ออกสีเขียวออกน้ำตาล จะเป็นหินที่นำมาจาก จ.ตาก

(ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้ปฏิบัติงาน, หมู่บ้านไร่ศิลาทอง, วันที่ 11 เมษายน 2564)

โดยในการผลิตครกหินในชุมชนบ้านไร่ศิลาทอง อ.พิชัย นั้น จะทำการผลิตครกหินที่มีขนาดตั้งแต่เส้นผ่านศูนย์กลาง 5 นิ้ว – 9 นิ้ว เป็นส่วนมาก ทำให้แกนกลางที่อยู่ภายในที่ทำการกลึงและคว้านออกมาจะมีขนาดที่แตกต่างกันพอสมควร ดังนั้นขนาดที่ได้จากกรรมวิธีการผลิตดังกล่าวจึงมีผลต่อการออกแบบเพื่อนำมาผลิตเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ ซึ่งกระบวนการผลิตครกหินเพื่อที่จะนำเศษวัสดุที่ได้มาทำการออกแบบนั้นจะแบ่งออกเป็น 6 ส่วนด้วยกันคือ

ตารางที่ 3.13 วัสดุเศษหินจากการผลิตครกหิน

ภาพประกอบ	ข้อมูล
	<p>1. ส่วนของหิน (ที่ยังไม่ได้แปรรูป) นำมาตัดโดยใช้เครื่องจักร ตัดเฉียงนอกเพื่อให้เป็นลักษณะลูกบาศก์ขนาดประมาณกว้าง 30 ซม. ยาว 30 ซม. และสูง 30 ซม. แล้วนำม้าว้านหินที่อยู่ตรงส่วนกลางออกเป็นรูปทรงกระบอกเพื่อนำไปกะเทาะให้เกิดเป็นรูปทรงของครกต่อไป โดยเศษหินมีลักษณะเป็นรูปทรงลูกบาศก์เหมือนเดิม แต่ส่วนตรงกลางจะเป็นรูโถงทะลุทั้งสองฝั่ง ซึ่งเศษวัสดุดังกล่าวเหลือเป็นจำนวนมากสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี</p>
<p>(ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้ปฏิบัติงาน, หมู่บ้านไร่ศิลาทอง, วันที่ 11 เมษายน 2564)</p>	

ตารางที่ 3.13 (ต่อ) วัสดุเศษหินจากการผลิตครกหิน

ภาพประกอบ	ข้อมูล
 <p>เศษหินรูปทรงแผ่นวงกลม จากการตัดส่วนบนและส่วนท้ายของหินรูปทรงกระบอก</p>	<p>2. เศษหินจากการนำส่วนที่เจาะคว้านเป็นทรงกระบอก มาทำการตัดเฉือนส่วนหัวและท้าย เกิดเป็นเศษรูปทรงเป็นแผ่นวงกลม ขนาดประมาณ 15 ซม.- 20 ซม. หนาประมาณ 1 ซม.</p>
	<p>3. ส่วนที่ทำการเจาะกลึงแกนกลางโดยใช้เครื่องจักรในการคว้านออกมาให้เป็นรูปทรงกระบอกก่อนนำไปตากแห้งให้เป็นภายในครกต่อไป โดยรูปทรงเศษวัสดุที่ได้จะมีลักษณะที่เป็นหินรูปทรงกระบอก ซึ่งจะมีขนาดที่ต่างกันไปตามขนาดในการผลิตครกหินแต่ละนิ้ว</p>
	<p>4. ส่วนในการผลิตการกะเทาะหินจากภายนอกและภายในให้เกิดเป็นรูปร่างรูปทรง ให้เป็นรูปแบบของครกอย่างสมบูรณ์ก่อนนำไปขัดตกแต่งผิว ลักษณะของเศษวัสดุที่ได้จะมีลักษณะที่เป็นแผ่นบางๆตามลายที่ได้ทำการกะเทาะออกมาซึ่งมีมากมายหลายขนาดตั้งแต่ขนาดเล็กมาจนถึงขนาดที่เป็นแผ่น</p> <p>(ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้ปฏิบัติงาน, หมู่บ้านไร่ศิลาทอง, วันที่ 11 เมษายน 2564)</p>

ตารางที่ 3.13 (ต่อ) วัสดุเศษหินจากการผลิตครกหิน

ภาพประกอบ	ข้อมูล
	<p>5. ส่วนในการผลิตสากโดยการ ใช้เครื่องจักรในการตัด ซึ่งจะ ใช้เครื่องจักรในการตัดและ ใช้น้ำเป็นตัวหล่อลื่น ผลของ เศษวัสดุที่ได้จะมีลักษณะที่ เป็นแผ่นยาว ตามขนาดความยาว ของตัวสาก ซึ่งลักษณะดังกล่าว ทางด้านที่ตัดจะมีความเรียบ แบน (ที่มา : ถ่ายภาพโดย ผู้ปฏิบัติงาน, หมู่บ้านไร่ ศิลาทอง, วันที่ 11 เมษายน 2564)</p>

1. เศษวัสดุที่ได้จากการกลึงตรงส่วนกลาง จะมีทั้งหมด 2 ขนาดคือ

1. ขนาดใหญ่

2. ขนาดเล็ก

2. เศษวัสดุที่ได้จากการกะเทาะ ให้เกิดเป็นรูปร่างรูปทรงของครกหิน

3. เศษวัสดุที่ได้จากการใช้เครื่องจักรในการตัดผลิตสากหิน

ภาพที่ 3.79 ลักษณะของเศษวัสดุที่ได้จากการผลิตครกหิน

(ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้ปฏิบัติงาน, หมู่บ้านไร่ศิลาทอง, วันที่ 11 เมษายน 2564)

ตารางที่ 3.13 (ต่อ) วัสดุเศษหินจากการผลิตครกหิน

ภาพประกอบ	ข้อมูล
	<p>6.เศษที่เป็นผงหินอันเกิดจากกระบวนการผลิตครกหิน ในส่วนที่ใช้งานเครื่องจักรทั้งหมด ทั้ง การตัดครก การเจาะคว้านและการตัดสาก เนื่องจากในการใช้เครื่องจักรตัดเฉือนหินนั้น จะมีเศษฝุ่นและเศษผงหินจำนวนมาก แต่ในการตัดจะใช้น้ำเป็นตัวหล่อเย็น ทำให้เศษผงเหล่านี้ไม่ฟุ้งกระจายและผงหิน จะถูกรวมไปกับน้ำหล่อเย็น ไหลไปกองอยู่บนพื้นจำนวนมาก ดังนั้นส่วนของผงหินจะมีอยู่ตามพื้นโรงงาน ที่ใช้เครื่องจักรซึ่งถ้ามองจากตาเปล่าแล้วจะเหมือนเป็นพื้นดินธรรมดา แต่แท้จริงแล้วพื้นเป็นผงหินหนา ทับถมกันแทบทั้งสิ้น ถ้าตักนำไปตากแดดให้แห้งแล้วนำไปร่อนให้ละเอียดจะเกิดเป็นผงหินชัดเจน</p> <p>เมื่อทราบถึงคุณลักษณะของวัสดุเศษหินที่จะนำเข้าสู่กระบวนการออกแบบแล้ว ผู้วิจัยจึงนำเอาเศษหินดังกล่าวมาทำการผสมผสานวิธีเพื่อมาใช้ในการพัฒนาในหลากหลายแนวทาง ร่วมกับวัสดุและภูมิปัญญาอื่นๆที่นำมาใช้ประยุกต์ ก่อนนำไปวิเคราะห์พัฒนาและคัดเลือกรูปแบบที่น่าสนใจสามารถสร้างและผลิตได้จริง ตามเศษวัสดุที่ได้จากการผลิตครกหินที่มีอยู่ในบ้านไร่ศิลาทอง เพื่อนำไปใช้งานต่อไป</p> <p>(ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้ปฏิบัติงาน, หมู่บ้านไร่ศิลาทอง, วันที่ 11 เมษายน 2564)</p>